

A vonatok indulása Budapestről.

Érvényes 1908 május hó 1-től.

A nyugati pályaudvaron				A keleti pályaudvaron			
vonal-szám	óra	perc	délelőtt	vonal-szám	óra	perc	délelőtt
102	1	00	kel.ost. (Wien, Páris, Ostdende, London)	318	6	00	sz. v. Hatvan
148	5	35	expr. v. Rákospalota-Ujpest	28	6	25	" " " "
122	5	45	sz. v. Ersekújvár	1502	6	50	gy. v. Kassa, Csorba
712a	5	50	" " " "	1002	7	00	" " " "
152	6	00	" " " "	802	7	05	" " " "
4102	6	10	" " " "	906	7	10	" " " "
502	6	40	" " " "	604	7	20	" " " "
150	6	45	" " " "	1302	7	25	" " " "
1404	7	00	gy. v. Zsolna, Berlin	10	7	30	sz. v. Wien, Graz, Sopron
104	7	55	" " " "	402	7	35	gy. v. Kassa, Lemberg
154	8	00	sz. v. Dunakeszi-Alag	320	7	40	sz. v. Gödöllő
712	8	30	" " " "	908	7	45	" " " "
134	8	45	" " " "	906	8	00	" " " "
4129	9	05	" " " "	1508	8	10	" " " "
116	9	20	" " " "	1008	8	20	" " " "
159	9	35	" " " "	506	8	20	" " " "
708	9	40	gy. v. (Bukarest)	408	8	30	" " " "
5508	11	15	sz. v. (Lajosmizse)	1708	9	00	" " " "
156	11	25	" " " "	306	9	15	" " " "
1309	11	35	" " " "	2	9	20	gy. v. Wien, Graz, Sopron
370/424	11	55	" " " "	944	11	15	tszsz. Kiskőrös
				20	11	55	sz. v. Bicske

délután

3704	12	05	sz. v. Cegléd, Zsolnok	610	12	20	sz. v. Arad, Tóvis
4104	12	10	" " " "	8	12	30	" " " "
160	12	15	" " " "	310	12	30	" " " "
128	12	25	" " " "	264	12	50	" " " "
162	1	10	" " " "	322	1	25	" " " "
4114	1	50	" " " "	1304	1	40	gy. v. (Fehring, Graz)
126	2	10	" " " "	1504	1	50	" " " "
164	2	15	" " " "	912	1	55	sz. v. Szabadka, B-Brod
116	2	20	" " " "	602	2	00	gy. v. Arad, Bukarest
4104	2	30	" " " "	4	2	00	" " " "
106	2	30	gy. v. Wien, Páris	404	2	15	" " " "
120	2	35	" " " "	504	2	25	" " " "
704	2	40	sz. v. Gáralta	22	2	25	sz. v. Szedeg
720	2	45	" " " "	312	2	30	" " " "
514	2	50	sz. v. Cegléd	310	2	40	" " " "
104	3	00	" " " "	1302	2	55	gy. v. (Eszék, Bosznabrod)
166	4	10	" " " "	804	3	20	" " " "
130	4	20	" " " "	1022	3	25	v. v. Paks
716	4	30	" " " "	304	3	30	gy. v. Rutka, Berlin
108	5	05	gy. v. Wien	324	3	50	sz. v. Gödöllő
138	5	20	sz. v. Szob	1004	4	10	gy. v. (Zágráb, Fiume)
124a	6	00	sz. v. Nagymaros	18	4	30	sz. v. Komárom
168	6	15	" " " "	6	5	15	gy. v. Győr, Sopron
124	6	25	" " " "	326	5	20	sz. v. Gödöllő
72	6	30	" " " "	508	5	40	" " " "
418	6	40	" " " "	308	5	55	" " " "
146	6	50	gy. v. Esztergom	322	6	25	" " " "
146	6	55	sz. v. Berlin, Pozsony, Wien	916	6	30	" " " "
720	7	15	" " " "	314	6	4	" " " "
1429	7	25	" " " "	16a	6	55	" " " "
710a	7	35	" " " "	1706	7	05	" " " "
946	7	40	" " " "	16	7	10	" " " "
710	8	05	" " " "	316	7	40	" " " "
132	8	10	" " " "	1912	7	50	" " " "
410	8	30	" " " "	328	8	15	" " " "
172	8	45	" " " "	24	8	20	" " " "
105	9	20	" " " "	514	8	25	" " " "
118	10	00	" " " "	1510	8	45	" " " "
706	10	15	gy. v. (Szedeg, Bázias)	1006	9	00	gy. v. Fiume, Nizza
17 a	10	30	sz. v. Rákospalota-Ujpest	502	9	15	" " " "
714	10	35	" " " "	1306	9	25	sz. v. Fehring, Graz, Triest
140	11	10	" " " "	603	9	30	" " " "
902	11	20	keleti (Belgrad)	406	9	40	" " " "
526	11	30	keleti (Konstantinápoly)	910	10	10	" " " "

- 1) Vasár- és hünnapokon május 3-tól közlekedik.
- 2) Vasár- és hünnapokon május 17-től bezárólag szeptember 13-ig közlekedik.
- 3) Vasár- és hünnapokon május 17-től közlekedik.
- 4) Vasár- és hünnapokon május 17-től közlekedik.
- 5) Minden kedden, csütörtökön és vasárnap közlekedik.
- 6) Minden szerdán és szombaton közlekedik.

A vonatok indulása Buda-Császfürdőre.

délután			
4002	6	00	sz. v. Esztergom
4012	8	54	" " " "

délután

4004	12	03	sz. v. Esztergom
4014	1	33	" " " "
4006	2	11	" " " "
4008	6	30	" " " "
4010	8	22	" " " "

A vonatok indulása Budapest-Józsefvárosról.

délután			
334	7	00	sz. v. Pécel

érkezése Bt

Érvényes 1908 május hó 1-től.

A nyugati pályaudvaron				A keleti pályaudvaron			
vonal-szám	óra	perc	délelőtt	vonal-szám	óra	perc	délelőtt
701	12	50	kel.ost. (Konstantinápoly, Bukarest)	513	4	40	sz. v. Tápiószecső
143	4	08	expr. v. Rákospalota-Ujpest	645	5	00	t. szsz. (Máriaradna)
145	5	25	" " " "	339	5	10	v. v. (Arad, Nagyvárad)
721	5	30	" " " "	309	5	30	sz. v. (Debrecen)
712a	5	45	" " " "	1707	5	45	" " " "
4101	5	50	" " " "	309	6	00	" " " "
139	6	00	" " " "	607	6	05	" " " "
6505	6	10	" " " "	17	6	10	" " " "
147	6	15	" " " "	11	6	25	" " " "
5701	6	20	" " " "	405	6	35	" " " "
1407	6	35	" " " "	1505a	6	50	gy. v. Csorba, Kassa
217	7	05	tszsz. Berlin, Zsolna	1911	6	55	sz. v. Paks, Iród, Eszék
709	7	15	sz. v. Párkány-Nána	913	7	10	" " " "
799a	7	25	" " " "	507	7	20	" " " "
149	7	30	" " " "	1307	7	25	" " " "
4103	7	40	" " " "	313a	7	30	" " " "
117	7	45	" " " "	311	7	40	" " " "
9501	7	50	" " " "	501	7	50	gy. v. Bukarest, Brassó
151	7	55	" " " "	1003	7	50	" " " "
131	8	10	" " " "	15	8	0	sz. v. Bicske
715	8	20	" " " "	1509	8	15	" " " "
123	8	45	" " " "	509	8	30	" " " "
153	9	10	" " " "	313	8	45	" " " "
705	9	20	gy. v. Szedeg	1007	9	05	" " " "
1403	9	30	" " " "	13	9	20	" " " "
4105	9	55	sz. v. (Berlin, Zsolna)	911	9	40	" " " "
155	10	20	" " " "	307	9	50	" " " "
715	10	40	" " " "	5	10	15	gy. v. Sopron, Győr
119	10	55	" " " "	27	10	35	sz. v. Triest, N-Kauzsa

délután

157	12	05	sz. v. Rákospalota-Ujpest	321	12	10	sz. v. Gödöllő
159	12	55	" " " "	1005	12	15	gy. v. (Napoli, Nizza)
133	1	25	" " " "	609	12	25	sz. v. (Róma, Fiume)
703	1	30	gy. v. Nagymaros	301	12	45	gy. v. (Tóvis, Arad)
103	1	40	" " " "	7	12	50	sz. v. (Püspökladány)
161	2	25	sz. v. Bukarest, Bázias	401	1	00	gy. v. Berlin, Rutka
163	3	00	" " " "	303	1	05	" " " "
507	3	20	" " " "	601a	1	15	" " " "
163a	4	00	" " " "	1	1	35	" " " "
5703	4	05	" " " "	503	1	40	" " " "
127	4	10	" " " "	1901	1	50	" " " "
4107	5	00	" " " "	1501	1	55	" " " "
215	5	30	tszsz. Esztergom	1301	2	10	" " " "
165	5	38	sz. v. Ersekújvár	335	3	10	sz. v. (Szatmár-Németi)
135a	5	45	" " " "	323	4	30	" " " "
115	5	55	" " " "	15	4	35	" " " "
707	6	35	gy. v. Wien, Berlin	15	6	40	" " " "
167	7	00	sz. v. Bukarest, Bázias	307	6	55	" " " "
105	7	10	sz. v. Rákospalota-Ujpest	325	6	55	" " " "
711	7	35	sz. v. Wien	3	7	05	gy. v. Wien, Graz
4111	8	10	" " " "	305	7	10	sz. v. (Berlin, Rutka)
137	8	20	" " " "	605	7	25	" " " "
169	8	35	" " " "	407	8	00	" " " "
125	8	50	" " " "	109	8	15	" " " "
107	9	05	gy. v. Nagymaros	1705	8	20	" " " "
711a	9	20	sz. v. Wien	303	8	30	" " " "
109	9	25	" " " "	23	8	35	" " " "
503	9	35	" " " "	1507	8	45	" " " "
1405	9	45	gy. v. Esztergom	355	9	05	" " " "
171	10	05	sz. v. Keeskem., Lajosmizse	9	9	10	" " " "
4113a	10	15	" " " "	303	9	15	gy. v. Berlin, Rutka
1419	10	20	" " " "	1001	9	35	" " " "
129	10	45	" " " "	403	9	55	" " " "
723	10	50	" " " "	905b	10	00	" " " "
901a	10	55	keleti (Konstantinápoly)	1303	10	10	" " " "
101	11	05	keleti (Belgrad)	1503	10	20	" " " "
111	11	05	keleti (London, Ostdende)	547	10	35	tszsz. Győr, Fehring
171a	11	20	keleti (Páris, Wien)	259	10	50	sz. v. Csorba, Kassa
121	11	30	" " " "	327	10	55	" " " "
				417a	11	20	" " " "

- 1) Érkezik minden hétfőn és csütörtökön.
- 2) Vasár- és hünnapokon május 17-től bezárólag szeptember 13-ig közlekedik.
- 3) Vasár- és hünnapokon május 17-től közlekedik.
- 4) Vasár- és hünnapokon május 3-tól közlekedik.
- 5) Érkezik minden kedden, csütörtökön és szombaton.

A vonatok érkezése Buda-Császfürdőre.

délután			
4001	5	53	sz. v. Esztergom
4003	7	45	" " " "
4005	10	04	" " " "

délután

4007	5	17	sz. v. Esztergom
4011	8	21	" " " "
4009	9	21	" " " "
4013	10	24	" " " "

A vonatok érkezése Budapest-Józsefvárosról.

délután			

jam végre azt a véleményemet neki, hogy ilyen állapotban nem illik annyira és annyiszor oly grandezzával és autoritás színlelésével bele szólani abba, hogy mi a zsidó téren lelkiismereti kérdés és mi „*egyéni kényeskedés*.”

De nini, hiszen egészen elfelejtettem, hogy Mezei Ernő újabban megszervezte a lelkiismeret bíróságát.

E magas méltóságra kinevezte a statusquo hitközségeket, azokat a hitközségeket, amelyek legtöbbje — tisztelet a kivételeknek — az utóbbi 40 év alatt mindig lesben állottak csakis és kizárólag az orthodoxok ellen, amelyek mindig a neologok álarcos tartalékcsoportjaként szerepeltek, amelyek számosan próbálkoztak már minden fajtájú és irányú pappal, amelyek valóságos típusai a meggyőződés nélküliségnek, a sznárd elv hiányának.

Ezeket nevezi ki II. Caligula cézár — alias Mezei Ernő — a zsidó lelkiismeret bíráiul! Teheti. Ha I. Caligula kinevezhette lovát konzulnak, miért ne nevezhetné ki Mezei Ernő a megnyilatkozott statusquobelieket a zsidó lelkiismeret bíráiul!

Zsidó elvi tekintetben méltók egymáshoz. Par nobile fratrum.

Dr. Villányi.

A kérődző Galeottó.

A világirodalom leghírhedettebb hazudozója és rágalmozója Galeotto. Ő nem átalotta másoktól a legképtelenebb és leglehetőlenebb valótlanságokat költeni és terjeszteni. Nem törődve azzal, vajjon nyomban megezőfolják-e s hazugnak és rágalmozónak bélyegezik-e a tények, vígan és inpertinensül hazudozott, rágalmozott, csak-hogy embertársait a saját szennyével bemocskolva lássa, ha mindjárt ebből haszna nem is volt. De sohasem hallottam és nem olvastam azt, hogy Galeotto vagy képmásai, utánzóí s a nevével megjelölt aljasok, perfid hazugságaikat és galád rágalmaikat még azok valótlanságának bebizonyítása után is fenntartsák és fokozott hangsúllyal ismételjék.

Ezt az idáig el nem ért tökélyt, ezt a bizonyos parazitákra emlékeztető tulajdonságot, mellyel az arcukba dobott utálat legpregnansabb kifejezését is nyugodtan letörlik, mondván, eső esett: a zuhlottság eme legmagasabb fokát sajnos, hazánknak egy tollforgatója érte el.

A neológok hetilapjának csinálója nyerte el e téren a világbajnoki címet. Ismételten kijelentettük, hogy távol áll tőlünk a támadó szándék,

eredeti célunk e lap megindításával a defenzíva, hitünk védelme volt. Őrzésünkre bizatván felekezetünk bátyái, szent kötelességünknek tartottuk, hogy hiveinket s táborunkat a terjesztett valótlanságokra figyelmeztessük, történelmi tények igazmondásával czáfoljuk a rágalmakat s kiderítsük az igazságot.

Nem hihettünk mást, mint hogy ez a modern Galeotto is tettenérése után a rábizonyított valótlanságokat legalább nyilvánosan nem fogja többé értékesíteni. Hiszen ezeknek elhallgatásával kárt úgy se vall, mert a hazugság tárháza kiapadhatatlan, neki holtanapjáig rendelkezésére áll s ő produkálhat belőle mindig újat, olyat, melyet még meg nem czáfoltunk. Kérődző természete oka tehát annak, hogy végnélkül rágódik a tor-kára forrasztott hazugságokon s a régen megczáfolt állításokat ujítja fel.

Az elmúlt szombaton megjelent szám megturgesman rovatában (az a rovat, melyben a talmud és midrász idézeteket szokta hamisítani) a kávé-nénik elmésségével tárgyalja legutóbbi számunk vezércikkét. Fuldoklik a dühtől, amiért híven méltattuk a gróf Apponyi Albert személyét s kifejezést adtunk hozzá való bizalmunknak és ragaszkodásunknak is. Hetet-havat összehord, megrugdálja az egész kultuszminiszteriumot és talpnyalónak nevezi el az orthodox zsidóság vezetőségét. Gonyolja, gáncsolja, kárhóztatja elismerésünket a miniszterrel szemben az, aki lapja vezetőhelyén gróf Apponyit egyebekben kívül nagyszabású, lángeszű államférfiúnak mondja. A logikátlanság nagyobb-e itt, vagy az arczátlanság? Országszerte ismert fogalomná vált mind a kettő mint egyenlőségi modor és egyenlőségi stilus.

Hivatalos körlevelünkben, melyet a tervbe vett antikoalicionális zsidó nagygyűlés ellen kiadtunk, megmutattuk már, kik voltak a mindig talpnyalók s a minden hatalom árnyékában meghúzódók. A „Két felekezeti” című cikkem harmadik közleményében bebizonyítottam, hogy az orthodoxia hivatalos vezetőségének magatartását a kormányhatalommal szemben mindenkor felekezetünk érdeke határozta meg, s ha ez az érdek úgy kívánta, az önérték egész súlyával állott készen a vezetőség az ellenkezésre is. A mi pedig gróf Apponyi Albertet illeti, történelmi tény, hogy politikai pályafutása legelső dátumától a mostani legutolsóig ádáz gyűlölettel támadta őt a neologia akkori s jelenlegi vezetőségének napi sajtója. Történelmi tény az is, hogy oly időben, midőn ez némi veszéllyel járt még, a sorok írójának apja — a bodrogköz-járársbeli zsidóság elnöke s a hazai orthodoxia egyik vezetőembere — meghítt bizalmasa volt báró Senyey Pálnak, gróf Apponyi akkori pártvezérének és politikai mesterének.

Tény, hogy e sorok írója Bánffy hirhedett választása alatt Bereg- és Ungvármegyében két biztos kerületet hódított a kormánytól a függetlenségi párt részére. Szívesen szolgálunk bármikor mindkét állításunk aktaszere bizonyítékaival. Való végül az is, hogy említett politikai magatartása cikkirónak se rendjelet, se kiténtetést nem hozott, hanem csupán azon kényszerhelyzetet teremtette meg számára, hogy addig viselt orthodox közvetítő bizottsági tagságáról le kellett mondania. Ime az orthodoxia abszolút talpnyalása, s a neolog vezetőség királyi tanácsosságainak, rendjeleinek és udvari tanácsosságainak története!

És a Lukács György-féle talpnyalás? Talán az „Egyenlőség” sem állíthatja ma, jóllehet koholmányaiiban nem ismer lehetetlent, hogy Lukács György ezidőszerint valami nagy hatalom volna. Ennek ellenére most is a legmélyebb hálával és tisztelettel hajlunk meg a Lukács György puritán jelleme s igazságszeretete előtt és nyíltan kijelentjük, hogy e férfunak mindenkor szeretetteljes hálával maradunk lekötelezettjei. Nem tett nekünk semmi különös szolgálatot, nem részesített bennünket semmi rendkívüli kegyben, csupán a királyilag, utóbb azonban alattomosan s orvul elkobzott jogainkat adta vissza. De mi már ilyenek vagyunk, hálásak és nagyon hálásak a bennünket megillető jog védelméért is.

A kérődző Galeotto végül a gróf Apponyi ingyenes iskolai törvényéről sziporkázik. Mint-hogy lapunkat olvasta, mert hiszen annak egyik közleményét kritizálja, olvasta szerkesztőtársunk cikkét is az ingyenes iskolatörvényről s vakságában is láthatta, hogy mi e törvényt károsnak nem tartjuk. De vegye tudomásul még azt is, hogy az orthodox zsidóság fejlett közérzete még időleges károsodás esetén is kész a magánérdeket a közérdeknek alárendelni. E sorok írójának egyéni nézete különben, ugye lehet, a hivatalos orthodoxia felfogásától térőleg, hogy nincs szükségünk felekezeti iskolákra: a felekezet érdeke inkább az állami oktatást követeli. A felekezet, mint ilyen, tartsa fenn vallás- és hitiskoláit, az u. n. talmudthóra iskolákat, de a világi tantárgyakat tanítsuk a többi felekezet gyermekeivel együtt a közös állami iskolában. Ezzel érjük el az asszimilációt és pedig ott, ahol kívánatos, a tanulás és művelődés mezején, nem pedig neolog recept szerint a vallástörvények terén. Az összeházasodást, a nem rituálisan készített ételek együttes fogyasztását vallási törvényeink tiltják, de az iskolában nevelkedjenek gyermekeink a haza más vallású gyermekeivel és sajátítsák el velük együtt a nemzeti nyelvet s a profán tudományokat. Meggyőződésem és nézetem szerint így fognak ledőlteni az elkülönítő és elválasztó falak s egymás-

hoz szokva és egymáshoz nevelve fognak társadalmilag asszimilálódni az utódok.

De mit, meggyőződés, az „Egyenlőség”-nek? Ő olyan indokokat kereshet csak magatartás mögött s amelyek iránt magának szimattal, érzéssel és fogékonyssággal bír. Ki tehet róla, hogy ez indokok rendszerint alacsonyak?

Munkácsi.

Majnaparti levelek.

Frankfurt július elején.

(A liberális rabbik egyesüléséről.)

A gyöngébbek kedvéért el kell mondanunk a történelmi tény, hogy az ugynevezett „liberális izraelita lelkipásztorok”, a németországiak, egyesületbe tömörültek. Ez a körülmény magában véve szép és dicséretreméltó valami, melynek minden egészséges szociális érzékkel bíró ember csak örvideni tud. Elvégre ma, midőn minden szakma, czéh, egy érdekközösséggel bíró összesség egyetlet, asztaltársaságot, kaszinót alakít, miért volna ez éppen a rabbinusoknál elítélendő? . . . Ha tovább meghányjuk-vetjük a dolgot, annak mélyére akarván hatni, önkéntelenül és elsősorban ajkainkra tolni a kérdés: miért nevezik ezen urakat „liberálisoknak”? Illetve miért keresztelték őket egyesületüket „liberális rabbik egyesülete”-nek? . . . E jogosult kérdésre a válasz csak egy lehet. Fentemített rabbik minden liberalizálhatót liberalizálnak; szabadságnak minden olyast a vallásból, ami a szombat reggeli „käsétörtchen,” a purimi furesa nevü, de annál kellemesebb ízű süteménnyel, a husvéti knédliivel szoros összefüggésben nincs. Egy szóval a szép zsidó vallást szebbé, türethetőbbé teszik, mert ami némi kötelességeket ró az izraelitára, azt liberalizálják, magyarul: hátat fordítanak annak főtisztelendő uraim személyesen és közvetve szeretett hiveik által . . . Így rendben volna ugyan a dolog, csak-hogy — az Eg szerelméért — ha mindent katonamódra előbb-utóbb szabadságnak, akkor szép következetességgel kiszabadulunk személyszerint is a zsidó vallás bátyái közül, megeshetik velünk az az egetverő furesaság, hogy egészen kicseppenünk a zsidóságból, nem is vagyunk többé zsidók? . . .

Olyasvalami ez, mint midőn a zsebemben kevésbbé barátságos szándékkal kotorászó tettenért tolvaj büszkén veri a mellét és félelmet gerjesztő szemekkel ordítja, hogy ő — anarkista. Igaza van. Ő is a „tettek propagandájának” hive. . . Aki e sorokat olvassa, azon második és nem kevésbbé fogas kérdéssel állhat elő, hogy mi is lehet az ily egyesülés czélja? Eleinte minden józan-gondolkodású ember holmi szakszervezeti organizációt látott a liberálisok tömörülésében, mely az élet kézzelfoghatóbb, szemmel láthatóbb részét, az anyagiak terén való boldogulást tüzte ki czéljául. A józaneszüek csalódtak. Az egyesülés ideálisabb, illetve kizárólagosan

„ideális” eszmékért tör a lándzsát. Melyek lehetnek ezek az ideális célok? Talán az istentisztelet intenzívebb módoni keresztülvitele tömörítette egyesületbe a germán Kecskeméti Leopoldokat? Avagy az egyesülés módot akar nyújtani konziliumokra, melyek tárgya a sakterok hathatósabb ellenőrizhetésének megbeszélése, a vaj, a szardina, vagy — horribile dictu — a bonyolult szálek koser vagy tréfe mivoltának megállapítása. Ezek képezik a rabbi kaszinó feladatát? Nem valószínű. Inkább föltehető, hogy a „liberális rabbik egyesülése” célja a hanyatlásnak induló psetli-mondás kultiválásában összpontosul . . .

*

Komoly oldalán felfogva a dolog egészen más képen áll. Téves az a hit, hogy a németországi ultra-reform rabbik teljes közönyösséggel viseltetnek a zsidó vallás terjesztése iránt az ő szempontjukból. Breslau és Wien növendékeiből nem egyhamar hal ki az ambíció! Csakugy mint az a heti nyolcz forint fizetéssel dotált magyar falusi rabbi éjjelét nappalá téve tanul bocherjaival, ép oly nagy súlyt fektet — lechawdil — a tizezer márká fizetést húzó prédikáló gép szeretett hívei lelki szükségleteinek hozzá illő módon való ellátására. Ahol a legkisebb alkalom nyílik a zsidó tradíciók lábbal tiprására, ott holtbizonyos, hogy megjelenik tanításaival a „zsidóság egyik poétai lelkületű előharcosa” (ezt a címet nagy előszeretettel használják) tanít, gyón, bémál, utbaigazit; az ilyen territoriumon akad híve Kant, Spinoza, Geiger, Josi és Haecckel, egy szóval mindenkinek, akinek elméletei Majse rebénü tanáival homlokegyenest ellenkeznek. És ez nem speciálisan német; akad ez nálunk — sajnos — talán nagyobb mértékben, mint a Rajna és Majna két vizeinek országában.

Annyi naivsággal nem rendelkezem, hogy a mi vegyes házasság-áldó doktorainkról szóljak. Tisztán van ezek szellemi munkájának értékevel minden neolog is, akinek még parányi zsidó érzés urálja keblét. Van azonban sok közös vonás — a hittagadó elvek propagálása és a lehachesz tekintetében — a német liberálisok és a Bánóczy-nevelte tanítók között. Tudatában vagyok állításom súlyosságának, midőn arra a sajnálatos tényre mutatok rá, hogy ugy a német reform rabbik mint a budapesti „zsidó” tanítóképzőből kikerült tanítók (tisztelet az igen esekély számu kivételnek) nagy előszeretettel, erre való rátermettséggel üzik a lélekölést; jobb ügyhöz méltó buzgalommal osztják tanításukat, melyek punktum saliens-e az, hogy a jámbor szülők gyermeke profán ismeretekben járatlan apja szemébe pirulás nélkül mondja, hogy az tudatlan visszamaradott, fanatikus . . . Erre tanítja a mindentudó tanító ur, akinek aestetikai érzékét sérti a szatócs pájésza. Ami a bika szemében vörös posztó, az a budapesti „izr.” tanítóképző volt növendéke előtt hazánk egyes vidékein a zsidóknál divó hosszú kabát . . . E sorok írója pár évvel ezelőtt abban a kétes szerencsében részesült,

hogy a t . . . . . i ortodox hitközség tanítója (a hitközség rabbija világhírű gaon!) előtte produkálta lélek-mételyező módszerének eredményét. Egy pajeszos fücskát szóllított felelésre; a gyerek minden megerőltetés nélkül elmondotta a s'má jiszroel első részét — fődellen fővel. Ez ügyben a hitközség több tagjától kérdezvén, miért nem igyekeznek e fölháborító anomáliákon segíteni? A felelet, hogy részben „tehetetlenek” a tanító ellen, részben lekötelezettnek érzik magukat, mivelhogy a tanító protekciója révén jutott be (!) egyik-másik emberük fia a miniatúr menyországba, a budapesti — rabbiszemináriumba! Ezt az esetet csak a helyzet illusztrálása céljából hozom nyilvánosságra.

*

Egyébként a liberális rabbi urak időközönti rendezvousjának nem nagy jelentőség tulajdonítandó. Egy rosszmájú német zsidólap — éppen nem ortodox — jegyzi meg találóan az egyesülést illetőleg, hogy: „a rabbi uraknak más dolguk nincs, egyletesdit játszanak” . . .

Fölötte szembeötlő és az ortodoxiára nem éppen diésőségszámba menő dolog, hogy a fentemlített liberálisok eltanultak valamit az — ortodoxiától. Intoleránsak lettek. Ó saneta simplicitás! A rabbik többsége elhatározta, hogy a tagként jelentkező berlini vasárnapi szekta rabbiját nem veszi fel az egyesület tagjai közé. Hallatlan ortodox módu intolerancia! . . .

Tulajdonképen — szabolesias accentussal szólva — mit vétett az a jámbor reverendus? Ő éppen oly zsidó mint a máramaroszigeti fanatikus choszed! Hogy ő nem szombaton prédikál? Hát — ugyan kérem — hol van az Mózes bibliájában megírva, hogy szombaton kell és nem vasárnap prédikálni?? Még az ortodoxok által annyira nagyra tartott Schulchan Aruch című elavult könyvben sem áll ez. Vagy talán nem mindegy, ha a berlini „Lessing Theater” művésznői szombaton vagy vasárnap gyönyörködtetik esiesergő hangjukban az áhítatott kereső közönséget? Sőt! Vasárnap jobban ér rá . . . stb. Ez töröl metszett magyar ortodox türelmetlenség! . . . A szabolesiádáknak — mint rendszeren — most is igazuk van. Száz szónak is egy a vége: es gibt nur ein Judentum! . . .

Gábel Sándor.

Egyesüljünk-e a neologokkal?

Valláspolitikai tanulmány.

Irta: Fischer Fülöp, rabbi Dévaványán.

IV.

Ellenkeznek-e a kongresszusi szervezeti szabályok a hagyományos zsidósággal?

Valamely törvénynek vagy törvényerővel felruházandó szabályzatnak szakszerű megítélése — szerintünk és bizonyára minden józan ember felfogása szerint — az illetékes szakférfiak hatáskörébe tartozik. Így tehát

valamely a vallásos étellel összefüggő tárgynak a zsidó vallástörvény szempontjából való méltatása, magától értetődőleg az illető szakférfiaknak, a Tóra-tudósoknak, a rabbiknak hatáskörébe utalandó. A hazai zsidóság mindkét pártja elismerte e felfogás helyességét, amennyiben bel- és külföldi rabbik véleményét kérte ki álláspontja igazolására. De míg a hagyományos zsidóság álláspontján levő bel- és külföldi rabbik *egyhangulag* a tradicionális zsidóság álláspontjával össze nem egyeztethetőnek és így a hagyományos zsidóságra nézve *lelkiismereti kényszernek* jelentette ki a kongresszusi szabályzatot, addig a kongresszusi szervezet megalkotói *egyetlenegy*, a hagyományos zsidóság alapján álló rabbik jóváhagyására sem hivatkozhatnak, *hanem csupán a tradicionális zsidóság eszméjétől többé-kevésbé eltérő újító, neolog rabbiktól tudtak beszerezni jóváhagyó véleményeket.*

A hazai törvényhű rabbik vallott nézeteinek bővebb ismertetését teljesen fölöslegesnek tartom. Nem szándékozom a Dunába vizet hordatni.

De megsemmisítő ítéletet mondtak a kongresszusi szervezet vallásellenes tendenciái felől a külföldiek: Németország, Anglia, Hollandia és Lengyelország *legnagyobb* rabbitekintélyei.

Itt csak két véleményt közlök szözszerinti hű fordításban, még pedig a legrövidebbet és a legterjedelmesebbet. Az előbbi klasszikus tömörséggel, az utóbbi kimerítő részletességgel okolja *Dr. Adler Náhán, Nagybritánia országos főabbijának döntését:*

„Alulírott országos főrabbi a dec. 10-én megnyitott magyar izr. kongresszus tekintetében nyilatkozattételre hivatván fel, ezennel kijelenti:

1. hogy oly alapszabályunk, a mely kösse az izr. községet, zsinagógát, iskolát, rabbit és más vallási intézményeket, meg kell egyeznie a zsidó vallástörvény követelményeivel, a mint ezek az írott és szóbeli tanítás által meghatározva, a Sulchan Aruch nevű vallás kódexben le vannak téve és semmit sem szabad tartalmaznia az alapszabálynak, a mi e követelmények megsértéséhez vezethet;

2. hogy a fentemlített magyar izr. kongresszus által hozott alapszabály olyan határozatokat is tartalmaz, melyek Magyarország és Erdély hitű zsidóira lelkiismereti kényszert gyakorolnak, s egyáltalán olyan berendezéseket mozdít elő, melyek ellenkeznek a zsidó vallástörvényvel.

A mi annak a lelkiismeretes kijelentésére készült alulírottat, hogy az említett határozmányok végrehajtása vagy teljesítése súlyos veszélyt rejt magában a törvényhű zsidókra nézve.

Hitelesítve aláírással és pecsétemmel sat.

London, 5629/69. június 25.

N. Adler Dr., Chief Rabbi, m. p.

*

Ettlinger J. altonai főrabbi, Stern hamburgi főrabbi, Tiktin porosz-sziléziai kir. országos rabbi, Dr. Isaacsohn J. rotterdami főrabbi és Hirsch S. R. előbb morvaországi

cs. kir. országos főrabbi, most M. m. frankfurti rabbi együttes nyilatkozata:

Alulírott a Sómré hadash egyesület részéről hoztam intézett azon felkérés következtében, hogy a m. é. decz. 10-én megnyitott magyar izr. kongresszusról véleményes jelentést tegyek, ezennel kijelentem: A kongresszus által hozott alapszabályok semmiképen nem igazolható lelkiismereti kényszert tartalmaznak a törvényhű zsidókra nézve, s azok megvalósítása a zsidó vallásos életnek aláásását jelentené Magyarországon és Erdélyben. Kivüláglík ez az alapszabályok következő határozataiból:

A hitközségi szervezésre vonatkozó szabályzat 7, 9, és 10-ik §§-ai értelmében minden izraelita köteles lakhelyének hitközségéhez csatlakozni; egyedül lakhelyének megváltoztatása esetén léphet ki a hitközség kebeléből, egy és ugyanazon helységben pedig csupán *egyetlen* hitközség állhat fenn. E határozatok csak ugy volnának jogosultak, ha a sérthetetlen, a törvényhű zsidónak szent, s a Sulchan Aruchban és ennek kommentárjaiban letett vallástörvényt tekintenek Magyarországon és Erdély összes hitközségeiben mérvadóknak és meg nem sérthető alaptörvénynek az összes hitközségi intézményekre és a hitközségi élet mindennemű viszonyaira nézve, s minden ezen törvényvel ellenkező hitközségi határozat vagy alapszabály semmis volna.

Mint hogy azonban oly mély ellentétek örvénylenek Magyarországon és Erdély zsidóságában, hogy tényleg sokkal nagyobb különbségek vannak a zsidóság kebelében, mint bármely más vallásközösségek vagy felekezet között, minthogy továbbá azok az intézmények síncsenek megnevezve a szervezési szabályzatban, melyeknek fenntartása valamely hitközség célját tenné, minthogy nincs alaptörvény gyanánt megnevezve a Sulchan Aruch, melynek határozmányai szerint a zsidó hitközségi élet összes intézményeit vezetni kell, mindezeknél fogva az említett szabályzat semmiféle garanciát sem nyújt a közös vallási intézmények fenntartása, vagy azoknak a vallástörvényt szerű kezelése és a fölöttük való felügyelet tekintetében, és így a legmegvetendőbb lelkiismereti kényszert jelentené az orthodoxok számára, ha oly községekhez kellene tartozniok, melyben az összes, a zsidó élethez nélkülözhetetlen hitközségi intézmények talán nem is léteznek, vagy ha igen, ugy nem azon modalitások között léteznek, a melyek a törvényhű zsidók számára használhatóságuk előfeltételét képezik.

De az előttünk fekvő községek szervezési szabályzat oly pozitív határozmányokat is tartalmaz, melyek a legtágasabb teret biztosítják az önkénynek és az újítási törekvéseknek.

Nevezetesen a 11-dik §. szerint a hitközség joga, a kebelében „fennálló istentiszteleti rend megváltoztatása” is. Amde a zsidó tanítás szerint semmiféle hitközség síncs feljogosítva istentiszteleti rendjének megváltoztatására, ha az a rend a vallástörvénynek megfelelő, mert a Sulchan Aruchban kodifikált vallástörvény

fölötte áll az előjárásnak, a rabbinak és a községnek, s az előjárás intézkedései, a rabbi rendelkezései és a község határozatai csak azon esetben bírnak joghatállyal, ha a Sulchan Aruchban kodifikált vallástörvénynek megfelelnek.

A szervezési szabályzat szerint arra is kényszeríthető valamely hittörvényhű kisebbség, hogy oly községnek fizessen adót, melynek intézményeit orthodox zsidó nem használhatja, sőt lelkiismeretének sérelme nélkül nem is támogathatja, — vagy pedig, hogy oly egyént ismerjenek rabbinak, ki hittörvényhűség hiányában a rabbifunkciók végzéséhez szükséges bizalommal nem ruházható fel, s a kinek kötelelességmulasztása folytán nemesak a kultuszintézmények, hanem a zsidó életre a zsinagógái ügyeknél hasonlíthatatlanul fontosabb oly állapotban lehetnek, hogy a hittörvényhű zsidónak azokat nemlétezőikül kénytelen tekinteni.

Hogy tendenciója szerint a szervezési szabályzat valóban a vallástörvény legkorlátlanabb mellőzésének útját kívánja egyengetni a hitközségi intézmények terén, a bizonyosság kitűnik a 29-dik §-ból, mely az előjárásból és a képviseléstől álló közgyűlés hatáskörét állapítja meg s a hitközségi külön szabályzat alkotásához és módosításához feltételül csak azt köti ki, hogy „a helyi viszonyok tekintetbe vételével alkotandó vagy módosítandó községi szabályzat sem az állami törvényekkel, sem a jelen általános szervezeti szabályzattal ellentétben nem állhat.”

Tehát az állami törvények és jelen szervezeti szabályzat képeznek ama határvonalakat, melyek között a speciális községi alapszabályoknak mozogniuk kell; a zsidó vallástörvény ellenben nem tartozik ama korlátokhoz, melyekre a kongresszusi határozmányok szerint egy zsidó hitközség közgyűlésének tekintettel kell lennie, a zsidó vallástörvényvel, igenis, ellenkezhetnek a helyi viszonyokra való tekintettel alkotandó speciális alapszabályok a kongresszusi szervezeti alapszabályzat értelmében: a vallástörvényt az előjárásból és képviselőkből álló közgyűlés önkényének szolgáltatja ki a kongresszusi szabályzat. Nem lehet itt ellenetesként felhozni, hogy azért nem említik a vallástörvénynek figyelembe vételét, mert a kongresszus magától értendő dolognak tekinti azt. Hiszen az is magától értődik, hogy az állami törvényekkel sem ellenkezhet községi szabályzat. Ezen az állami törvényeket és a kongresszusi szervezeti szabályzatot felemlítő, de a vallástörvényt elhallgató határozataival tehát világosan megmutatta a kongresszus, hogy a vallástörvényt nem tekinti kötelezőnek a zsidó hitközségekre nézve; a vallástörvényvel azonban elvonta egyszerűen mind azt a egyedüli alapot is a hitközségi élet alól, melyen létjogosultsága nyugszik.

Vörös fonalként húzódik végig a zsidó vallástörvény abrogálására való törekvés az egész községi szabályzaton. A 47-dik §. szerint a rabbi a megfelelő hitközségi szabályokat köteles figyelembe venni mindenemű eljárásában. Az 50-dik §. szerint a jogkörét túl-

lépő rabbi a község által, községkerületi bíróság elé állítható, mely a 66-dik §. szerint a községkerületi képviselőség tagjaiból sorsolás útján alakul, s a melynek döntése a 68-dik §. szerint nem fellebbezhető. De minthogy a fentebbiekből kitetszőleg a községben érvényes határozatok vallási törvényességét semmi sem biztosítja, minthogy e határozatok csak az állam törvényeinek és a kongresszusi szervezeti alapszabályoknak tartoznak megfelelni, a vallástörvénynek nem: minthogy továbbá számos tapasztalatból merített okulás szerint könnyen előfordulhat, hogy oly községkerületi képviselők, kik a zsidó vallástörvényt sem nem ismerik, sem megtartani nem akarják, éppen a hitű rabbi legszentebb hivatalbeli köteletségének teljesítésében, a községbeli szabályokkal való ellenkezést, s így a jogkör túllépését fogják látni, minthogy a községkerületi bíróság sorsolás útján kijelölendő tagjai olyanok is lehetnek, kik a vallástörvény mindennemű ismerete nélkül szükkölködnek, holott a rabbi eljárása a vallástörvény szerint itélendő meg: minthogy a bíróságok talán elbarátjai is a vádló félnek, ki a jogkör túllépését látja a rabbi vallástörvényt fentartó törekvésében: mindezeknél fogva a rabbi által értelmezendő és a rabbi által képviselt vallástörvény fentartását a kongresszusi szervezeti szabályzat legfőbb hatósággal oly egy bíróságnak adja át, melynek tagjai szemében az orthodox zsidók szent és sérthetetlen vallástörvénye talán teljesen ismeretlen, idegen és közömbös.

De nem is tekintve várható tendenciáit a község és rabbi közt felmerülő viszálykodás esetén, vallás- és észellenes a szervezeti szabályzatban elhatározott községkerületi bíróság, mert összeállításánál semmi tekintettel nem voltak a bírói tiszthez zsidó fogalmak szerint szükséges minősítésre, és mert semmiképp nem igazolható, hogy valakit oly bíróságnak vessünk alá, melynek tagjai az egyik fél álláspontja legyőzését tűzik ki feladatukul. Mivel tehát az előttünk fekvő községi szervezeti szabályzathoz nemesak, hogy hiányzik a községi intézmények vallástörvény szerint való vezetésének minden biztosítéka, hanem ellenkezőleg, a fentemlített §§-ok a legtöbb teret biztosítják a neologia törekvései számára, mivel továbbá a meggyőződés egysége valamely vallásos közösség alapításának első és mellőzhetetlen feltétele, ez az előfeltétel pedig Magyarország és Erdély izraelitáinál tudvalevőleg nincs meg: mindezeknél fogva a 7, 9 és 10 ik §§-ok határozatai, melyek a legellentétebb elemeket is egy közös kötelelkebe kényszerítenek, a lelkiismereti szabadság elnyomását s vele a hitű zsidóság vallásos életének lassu elpusztulását vonják maguk után.

Magától értődik, hogy ugyanezen okból a 2, 4 és 8-ik §§-okban foglalt és a kisebb községek egyesítését, vagy egy más községhez való csatlakozását célzó határozatok is, lelkiismereti kényszert jelentenek, mely annál kevésbé bír a jogosultságnak még csak látszatával is, mert az orthodox hitközség is csak az ugyan-

azon helységben lakó zsidóktól követelheti a kötelelkebe való belépést, míg a különböző helyeken lakó hitközséggé egyesítése, a netán fennálló magánjogi kötelezettségek érintetlenül hagyásával, mindenben az illetők szabad elhatározására marad.

Bebizonyult a fentebbiekkel, hogy a fennforgó vallási ellentétéknél fogva még az egy helységben lakó zsidók egy hitközséggé való egyesítése sem valósítható meg lelkiismereti kényszer nélkül; mennyivel inkább hiányzik tehát a jogalap bármely alaku központosításhoz; önmagától kell széjjeljesnie a kongresszus által elhatározott és községkerületekre tagolt országos szervezetnek, élén az országos irodával (56-75. §.) s az izr. országos kongresszussal, melynek hatáskörébe tartozna a zsidó községi és iskolai ügyekben való határozathozatal (78. §.), a mi veszélynél egyebet nem hozhat Magyarország és Erdély zsidóira, mivel a zsidó községek nem politikai, hanem hitközségek, s így adminisztratív ügyeik szintén vallásos természetűek; mivel továbbá az iskolaügyek a legbensőbbben összefüggőnek a zsidóság életidegeit érintő kérdésekkel, vallásos kérdéseknél azonban nem engedhető a majorizálás, pedig a jelenkor izraelitáit elválasztó diametrális ellentétek, a többségi elv s ezzel a lelkiismereti kényszer alkalmazását a kongresszuson elkerülhetlenné teszik.

Ez oknál fogva fölöslegesnek tartja alulírott, hogy a kongresszusi választásra vonatkozó tökéletes igazságtalan határozatokat is, a maga részéről tárgyalja. Még ha a választási szabályzat teljesen megfelelné is minden hozzáfűzhető követelménynek, akkor sem vezethetne egy országos kongresszus egybehívása a Magyarország és Erdély zsidó lakosai között tényleg meglévő szakadás miatt vallásos üdvöz, avagy csak társadalmi békéhez is; utóvégre felekezeti ügyek tennék a gyülekezet tárgyalási anyagát, az orthodoxok és neologok közötti ellentétek pedig okozzák, hogy a felekezeti ügyek együttes tárgyalása az orthodoxoknak épp oly kevésbé, vagy még kevésbé lehetséges, mint bármely két más, névleg is különböző felekezetnek.

Egészen természetes tehát, hogy a kongresszus által hozott iskolai szabályzat sem felel meg semmiképp a zsidó szempontból támasztható követelményeknek. Első kötelelkei közé tartozik a zsidóságnak, hogy az ifjúságot tekintet nélkül jövőbeli különös élethivatására, és tekintet nélkül különleges viszonyoktól függő reál- vagy gimnázialis tanulmányaira, a zsidó iratok alapos, lehetőleg forrásokból merített ismeretébe vezesse be, a mi azután a zsidó élet alapját teszi; ezen feladat megvalósítása esetében soha sem érvényesülhetnek hierarchikus törekvések a zsidóság keblében. De a kongresszus által hozott iskolai szabályzat alapján lehetetlen ezen minden községet kötelező cél elérése, mert az iskolai szabályzatnak a vallásoktatás tananyagára és óraszámára vonatkozó határozatai világosan mutatja, hogy a kongresszus vagy nem ismerte, vagy nem akarta ismerni azt a feladatot, mely a zsidó törvény szerint

az ifjúság oktatása által minden községben megvalósítandó.

És mint az iskolai szabályzat megvalósítása, ép oly kártékonynak bizonyulna a rabbiiskolának a kongresszus által elhatározott felállítására is. A jelenleg működő rabbiiskolák, rabbiszemináriumok szomorú tanúságai annak, hogy ez intézetek semmiképp nem adják meg a rabbisághoz szükséges képességet, s hogy a tradicionális zsidóságnak nem tovább plántálására, hanem aláaknázására vezetnek. Tekintve pedig a kongresszusi határozmányokban nyilvánuló zsidótalan szellemet, a legnagyobb elvakultság kell ehhez a feltevéshez, hogy ezen rabbiiskolából, melynek felállítását a kongresszus tagjaiból választott bizottság készíti elő, tehetséges és hittörvényhű rabbik fognak kikerülni; ellenkezőleg, kétely tárgya sem lehet, hogy a kongresszus által felállított kivánt rabbiiskola, a neológia szolgálatában álló intézet lesz, s működése csupán a zsidóságtól való elpártolás propagandájának erősítésében fog nyilvánulni.

Alulírott tehát azon véleményes jelentés megtételére érzi magát indítványozva, hogy a m. é. dec. 10-én megnyitott magyar-izraelita kongresszus határozatainak megvalósítása példátlan lelkiismereti kényszerrel suttantá Magyarország és Erdély hitű lakosait s oly veszedelmekkel fenyegetné a zsidó vallásnak az állami kormányzat részéről mindaddig tiszteletben tartott épességét, a mely veszedelmek az orthodox zsidóság fennmaradását is lehetetlenné tehetik.

Altona, 1869. június 9.

J. Ettlinger,
Oberrabbiner.

Hamburg, 1869. június 16.

Stern,

Oberrabbiner d. deutsch-izr. Gemeinde.

Bresslau, 1869. június 18.

Titelin,

K. Landesrabbiner in Schlesien.

Rotterdam, 1869. június 25.

Dr. J. Isaacsohn,
Oberrabbiner.

Krakau, 1869. július 5.

S. Schreiber,
Oberrabbiner.

Alulírott behatóan tanulmányozta a magyar izraelita kongresszus tárgyalásait s lapjában már régebben közölt fentebbi nyilatkozatokkal tökéletesen egyező eredményeket. Nem tartózkodik tehát, a hozzá intézett kérelemnek megfelelőleg, legmélyebb abbéli meggyőződését kijelentésétől, hogy a kongresszus által tervezett intézkedések a zsidó vallástörvény szempontjából teljesen jogellenesek s a lelkiismereti szabadság, a vallás-ápolás és a vallásos béke minden forumán elvetendőek.
Frankfurt a. M. 1869. június 9.

S. R. Hirsch,

Rabbiner der izr. Religionsgesellschaft
in Frankfurt a. M.

Ezekhez a nyilatkozatokhoz voltak hasonlók más külföldi rabbi tekintélyek verdiktjei is. Csak a következőket említjük fel: Dr. Artam, londoni portugál-zsidó chief rabbi, R. Dób Ber Meisels varsói, Adler aschaffenburgi, Ladir Salamon lublini, Sutra münsteri, Adler lübecki főrabbi, dr. Enoch, fuldai tartományi rabbi, Plessner Salamon, a nagyhirű poseni hitszónok, Adler N. a Neszinah Lager szerzője, S. B. Bamberger, a würzburgi izr. tanítóképezde megalapítója és igazgatója volt.

Ily megsemmisítő ítéletet mondanak tehát a kongresszus határozmányai felől az összes hazai hitű rabbik, a külföld elsőrangú rabbitekintélyei, élükön a halhatatlan, S. R. Hirsch, kiről maga Jellinek, a kongresszus határozmányait jóváhagyásával kitüntető bécsi hitszónok mondta egy ízben, hogy hozzá fogható férfit nem ismer valamennyi rabbi között.

De azért a hazai neologia nagyérdemű vezérférfiai, a kiknek a zsidó vallástudomány és a zsidó hitélet teljesen terra incognita, mégis oly . . . de használjunk valamely euphemistikus kitétel: mégis oly bátrak hogy megkoczkáztatják fentemlített beadványukban azon állítást, mintha a kongresszus mindvégig hű maradt volna báró Eötvös József megnyitó beszédében mondott s fent idézett szavaihoz, s a kongresszus határozatai közt ne találkozná egy sem, „mely a vallási és lelkiismereti szabadságot a legkisebb tekintetben korlátozná.“

Nos, minden józanul és előítélet nélkül gondolkodó ember, bármilyen felekezethez vagy párhoz tartozzék is különben, ha csak halavány sejtelmével bír, annak, micsoda ür és micsoda különbség tátong a fentemlített halhatatlan hitűdősök és a kerületnélküli kerületi elnökök között lechawdíl bén kérdés lechól a vallástudomány és hitűség terén, *kacznágn* lesz kénytelen az idézett memorandum állításának hallatára.

De idéztem a memorandumnak ezen kitételét is. „Bizonyítékokat igyekeztek össze hordani (az orthodoxok), melyek amellet tegyenek tanúságot, hogy a kongresszusi szabályok vallásellenes tanokat tartalmaznak. Mi e jelenségekre valami tulságos sulyt nem helyezhetünk, hisz oly vallási tekintélyt, mely a zsidó-história által megezáfolt tévtanoknak erőt adhatna — — — soha elismerni nem fogunk.“

Majd még lesz alkalom, kellőleg megvilágítani e sorokat; jelenleg csak arra a körülményre akarunk utalni, minő, szinte megfoghatatlan perfidia egy csupa válogatott ámé haarecból álló gyülekezet részéről, efféle érveléssel szállni szembe 239 hazai hitű rabbi nézetével, egy S. R. Hirsch, egy dr. Adler chief-rabi, egy R. Jakob Ettlinger, egy R. S. B. Bamberger alaposan megokolt döntésével. Ekkora önhittség már pathologikus jelenség számba megy!

(Folyt. köveik.)

A neologok vallás és hitoktatása.

Egy német konservatív zsidó lapban régebben megjelent tárcza szabad átdolgozása.

Süvitő forgószél nyargal az utczákon végig. A felhőkig kavarja a port, clementáris erővel ragad magával minden könnyebb tárgyat a föld színéről és viszi magával, lóditja fel a legmagasabb régiókba. Egy gyömszőlt újságdarab e révén, kedvező körülmények közrejátszása mellett, a paradicsom bejáratáig jut el, a honnan azonban egy tüstént kerekedő heves szélhuzat folytán beljebb és beljebb száll és meg sem nyugszik míg csak Mózes és a köréje sereglett próféták lakosztályába nem ér. Itt egy próféta elfogja és nagy mohósággal, nagy figyelemmel olvassa, de megpillantva egy pályázati hirdetést, melynek utján egy nagy neolog zsidó hitközség, 2000 koronányi fizetés mellett, hittanárt keres, odanyújtja a lapot Mózesnek, figyelmét a rövidke pályázatra irányítván.

Mózes szeméi örömlángokat szórtak, areza belső izgatottsága és meghatottsága következtében kipirult, érzelmei ujjongtak szinte a pályázatoeska fölötti örömkben. Gyönyöríttan mondá: „Mily csodálatos fordulat! Mily boldogságos, áldásos viszonyok! Mily benső meggyőződéses vallásosság! Én, az első vallástanító, ingyenesen oktattam, költségmentesen hirdettem, a vallás tanait és mégis nagy fáradság, iszonyu megerőltetés árán voltam csak képes éber fülekre, nyitott szívekre találni. S im most Ábrahám ivadéka nagy összegeket fizet, hogy gyermekeiket vezessék a hit tanaiba! Boruch meschane hoittim!“

Jezsaiás, Jeremias és a többi próféta, kik Mózes körül ültek, szóltak pedig imígyen: „Hiszen mi is vallástanítók voltunk, vagy mi, de honoráriumunk csak üldözötésből és megvetésből állott.“

Élénk tárgyalás támadt erre a titánok soraiban, dicsérvén az isteni Gondviselést, mely ily örömteljes fordulatot teremtett. Ezalatt Mózes földi mezbe burkolózott, vágya támadt leszállani a földre. Szólt pedig környezetéhez: „Benső érzelmeim nyugtalankodnak és mindenáron készítenek a földi élet megszemlélésére, egykori nyájam meglátogatására. Báránkyáimat kell okvetlenül jelenlegi állapotukban látnom, hogy jámborságuk tüzen melegedjem, vallásosságuk világitó napján sütkérezzem. Ha eleget láttam és hallottam, visszatérek hozzátok és közlöm veletek tapasztalásaimat, mikre szert tesztek.“

Az újságlapot kezében szoritva tüzes paripájú tüzes fogaton száll alá Mózes az égből, felkeresendő a hirdető neolog hitközség nagyérdemű elnökét. Ide megérkezvén ajtót nyit neki a szobalány s kéri egyuttal névjegyé. Erre Mózes messzire elható hangon megszólal, mondván: „Mózes, a törvényhozó vagyok.“ Ezen illusztris név hallatára az elnök ur, ő nagyméltósága kisiet irodájából és magát mélyen meghajtva megáll Mózes előtt és mialatt tiszteletteljes pózban kezét nyújtja

nagynevű vendégének, megereszt egynéhány konvenczionális frázist lehető leglágyabb hangesésében, majd meg alázatosan kéri, hogy tisztelje meg fogadótermében.

„Minek köszönhetem ezt az eléggé nem méltatható nagy szerenését?“ kezdí itt az elnök a beszédét. „El vagyok ragadtatva a nem mindennapi kitüntetésétől, melyben engem részesíteni kegyeskedett. Többet, mint a mennyi hatalmamban áll, vagyok kész tenni érdekében. Tessék parancsolni!“

Mózes, meghökkenve egy soha nem is gyanított hatalomtól, mely kész többet tenni, mint amennyi körébe esik, szerényen és egyszerűen válaszolt az elnök ur szavallatára:

„Önök hittanárt keresnek; én vállalom az állást.“

Mint valami varázsvessző hatása alatt változott meg villámgyorsasággal az elnök ur ábrázata. Arczifejezésén mindeztideig ült alázatossága azonnal távozott, kevély büszkeség ült helyébe, a nyájassága szintén eltűnt szeméből és szigorú, rosszakaratu pillantásokat vetettek a hittanítói állásra pályázó Mózes felé és kemény, kissé rikácsoló hangon válaszolt a hittanítójelöltnek ekképen:

„Ez aligha lesz keresztülvihető. — Hiszen ugyebár maga az a bizonyos Mózes, ki tanaiban oly hangsúlyozva követeli a szombati nyugalmat, ki annyi mindenféle ünnepet rendelt, jöllehet, nem mindegyike esik a vasárnapra. S ugyanesak maga tiltja a vegyes házasságokat, a nem zsidó konyhát, szóval maga a lehetelent akarja lehetségessé változni. Hát ez bizony oly követelés, melyet mi nem teljesíthetünk. Mi azokat a törvényeket nem respektáljuk, gyermekeink szintén nem, tehát a maga szándékából nem lesz semmi.“

Mózes nagy zavarában még felelet után kapkodott, mikor az elnök már fel is kelt fauiteülléből és vigasztalóul szinte hozzátette: „Különben is nem vagyok én itt egyeduralkodó. Az előljárási, illetve iskolaszék többi tagjának is van beleszólási és határozati joga. Próbálja szerenését az uraknál. Ki tudja, hátha. Alázszolgálja.“

Hüledezve és leverten hagyta el Mózes az elnök lakását. Az egész nap telt el a látogatásaival a különböző uraknál, de mindenütt ugyanazon eredménytelenség. Mindenütt a legelőkelőbb fogadás, a legelőkékenyebb bánásmód amíg antiqutásnak vélték, de mindenütt megalázó, lenéző elbocsáttatás, mihelyt pályázónak bemutatkozott.

„Mégis csak csodálatos, mondja Mózes e sok kudarc után félhangon, az egyiknek tanaim egyik része, a másíknak meg egy más része nem tetszik; az egyik étkezési szabványaimat tartja fölöslegesnek, a másik pedig a szombatra vonatkozó törvényeim sokallja; az egyik az uzoratorvény elejtését sürgeti, a másik viszont a hetedik parancsolatot szeretné megsemmisíteni, de mindamellet mózesvallásának mondják magukat mind.“

Ilynemű gondolatokba merülve járt-kelt az utczán, majd egy ötlet támadt agyában. „Elmegyek, ugymond, a ma este megtartandó iskolaszéki ülésre, hittanítói állásomnak löttek már, hadd próbálom meg Thórám szerenését.“

Általános meglepetésül szolgált Mózes hivatlan megjelenése az ülésen, az egyes jelenlévők feszkelődtek helyükön, az elnök pedig a formát kereste, melyben tudtára akarta adni, hogy itt csak iskolaszéki tagoknak szabad jelen lenniök, de senki idegennek, legyen az bárki a világon. De feláll Mózes és őt megelőzve a következő szavakat intézte a jelenlevőkhez:

„Tisztelt Uraim! Késznek nyilatkoztam gyermekeiket hittanra oktatni, de Önök ezt nem akarták megengedni nekem. Nem tudtam hittanítói minőségemben tetszésüket kivívni. No jó! De most arra kérem Önöket, fogadják legalább el Thórám tankönyvül.“

S azonkép be is mutatja nekik hamisítottan Thórámját, lefektetvén ezt az elnök ur elé a zöld asztalra.

De mintegy magából kikelve ugrott fel erre az összbizottság és egy szál emberként tiltakozott tele torokból Mózes ez állítólagos újabb merénylete ellen, mondván:

„Ez semmi körülmények között sem engedhető meg! Nem és még egyszer nem! Többrendbeli okból nem! Először is a Thóra oly nyelven van írva, melyet sem mi, sem pedig gyermekeink nem értünk. Másodsor, se vége se hossza annak a Thórának és oly bőrtartalmu, hogy embernek szédül a feje, ha csak rá gondol. És végre, ez pedig a legnyomósabb ok, a leg-súlyosabb érv, a Thóra nincs módszeresen szerkesztve, távolról sem felel meg a paedagógia szabályainak.“

Tüzes paripák vontatta tüzes fogaton szállt Mózes vissza az égbé. Szívszorogva és feháborodva ezeket mondá a kíváncsiskodó és türelmetlenül a jó hirre várakozó prófétáknak:

„Halljátok csak szavaimat és csodálkozzatok, figyeljetek híremre és bámuljatok! A jelenkori zsidók az én vallásomat tanítják, de engem nem alkalmazhatnak hittanítóul és az én Thórám ugyanesak nem alkalmas hittani tankönyvnek.“

Frankfurt a/M.

Nyitrai.

Mach mores, Jud'!

— Séták a frankfurti Altstadban. —

Irta: Weisz Jenő.

Mach mores, Jud'! Mach mores! — zug a fülemben valahányszor az Altstadt tekervényes utczáit járom . . . Mach mores, Jud'! — hallom egyre és szinte várom, hogy valamelyik ó-német ház szépen ácsolt kapujából kilépjen egy peczkes tartású Ritter, vagy kerekhasu patriczius, aki lelódit a keskeny gyalogjáróról és leveszi fejemről a borzalino-kalapot.

Mach mores, Jud'!... Ti játszodozó lenfejú Teuton-ivadékok, hány nemes szívet sértettek vérig apáitok e három szóval! Hány gyötrődő, félénk lelket aláztak le még mélyebbre a ghetto porába! Hány csendes, nem színlakokat hasogató, de testet és lelket elenyészítő tragédia fakadt e káromlás nyomán. És hány pulya tagadta meg Istenét és testvéreit, hogy ne vághassa arczába a legutolsó utczakölyök is: Mach mores!...

Ez itt a Rathaus!... Öreg falai méltóságtejes komorsággal merednek rád és büszkén iveli át a levegő hidja. Vaskos oszlopok közt széles márványlépcsők vezetnek boltíves termeibe és festett üvegein színesen tör meg a nap!... Látok!... Meggörnyedt testű, apostol-arezu agastyánokat látok... A komor falakhoz lapulva, rogyadozó inakkal haladnak és lehajtott, ezüstös fejük közé mártirkoronát von a nap... A tanácssterembe vonulnak... A zöld asztalnál együtt a „senat“... Piros bikanyakukon, domboru nagy mellükön megfeszült az ezüspitykés posztó és gögősen pillant maga elé a szemük... Remegő pillantások fürkészik az elhízott arczokat... Mit akarhatnak?... Vajjon mit kívánnak az urak megint?... Szigorubb törvények?... Ujabb sarcolás? Nehezebb adók?... Vagy már ez sem segít?... El kell hagynunk újra a várost?... És forrnak a sötét gondolatok a tanácsurak szűk agyában. Kordában kell tartani a zsidót, hogy el ne bizza magát! Szó és tett harsogja fülebe: Jud', mores!...

A Römerbergen vagyunk! Róma hajdan való császárjainak koronázási helyén... Esteledik... A szürkület szétterped a négyszögű téren is eltakar, vagy legalább tompít minden hangulatszavazót... Álmodhatunk! Visszaálmodhatjuk a középkort!...

Rikoltó kürtszót, lovak dobogását hallom, fegyveresöregést, összeüdült boroskupák koccanását...

Tarsolyából aranyat szór a magister tavernicorum és az erkélyen megjelen a bibor új viselője...

Szemembe lángol az ökörsütő máglya rőt fénye, nyársforgató izmos legényeket látok és fülemben harsog dalszavuk...

Marcóna daliák amott. Vad zsoldosok. Koczkat vetnek és ittasan öklözik egymást...

Csak egyetlen bujtogató szó! Csak egy gonosz pillantás! Csak egy ittas koponya torz gondolata és a ghetto falainál terem valamennyi. Éles vasak szegeződnek a gyötrődők beesett mellének... Csak egyetlen bujtogató szó és férfi halál, gyermekmészárlás, asszonygyalázás léssen. Lángba borulnak egész utczasorok. Elpusztul megannyi verejtékkel szerzett vagyon. Családok koldusbotra jutnak!...

Csak egy hajszálon függ minden! csak egy hajszálon!...

Reszkető szívek figyelik a mulatozást!

Sok ezer szempár pillant fel könyörögve a fekete égre!

Mennyi könny pereg le a sápadt arczokon! Mennyi sóhajlás, asszonyi jaj, gyerek-sikoltás, férfiak mellett-tépő zokogása száll a segélykérő fohással!... És ha megdördül a kapu vasa! És ha felhangzik koponya szaggató ütések kíséretében! Mach mores, Jud'!...

Intőn mered tornyával égnek a Dom! Vörös kövei belerikoltanak az éjbe. Harangja bug, vésztlóslón kongat, hogy beléborzad a lelkem... A szeretet hangja, a testvériség barátságos szava dörgött vajjon a boltívek alatt? Vagy belől is izott, lángolt és perzselt, mint kívül?... A vörös kövek belerikoltanak az éjbe. Beszélnek ők, csak érteni kell a szavukat! Beszélnek ők is szavuktól megremeg s vérzik a szívem...

Szűk, fullasztó, mellet-fojtó sikátorok, cickakkos, tekervényes zsákutcák, pofoncsapott, agyonlapított házak: a régi Judengasse! A zsidók hajdani utczája!... Századok keserősége fojtogatja a tudóm és markol a velőmbé és marja a szívemet... Szegény elődeink! Ti agyonkínzott páriák!

Most egy hitehagyott fia nevét viseli a Judengasse: Börne-strassenak hívják. És az agyonra kínzott koldustanyáinak helyén büszkén emelkedik egy mór palota.

Zsidó templom volna És zsidók volnának, akik a bugó orgona szava mellett az ősi imák kivonatolt torzait mormolják az orruk alatt.

Néhány lépés és a nagy ősök nyugóhelyén vagyunk. Itt pihennek a hajdani frankfurti gaonim. Alacsony kökerítés s egy oldalt egy újabb „zsidó“ templom szegélyezi a temetőt. Szombatokint bottal és ernyővel felfegyverkezve dicsőítik benne Istenüket a koresutódok.

„A zsidó olyan mint az olajbogyó — mondja a thalmud — ha a tartalmát akarod, szorítani kell.“

Ameddig fülükbe harsogott a gyalázkodó Mach mores! hüen kitarítottak a zsidóságuk mellett; engedett a fojtogató vasmarok, meglazultak a drága kötelekek is.

Egy lángelmének, önfeláldozó vasakaratra kellett a posványba esábitott, a reform lidérczeitől áltrá vezető zsidók segítségére sietni, hogy egy kis csoportot kiragadjon, megmenten...

Robogó kocsik zaja, a villanyos vasutnak vibráló csengése, automobil túlkölés felébreszt álmodozásomból. A romok mellett egy új város emelkedett, hol zug, dübörög, harsog az élet.

Lekonyult fejfelé tolja nehéz targonczáját egy hosszuszakállas orosz zsidó. Még fülemben remeg a nemrég hallott pogrom zsvaj. A kozák kancsuka szeges szíjjainak hasítását érzi a vállán.

... Egy pofon esattan el... Ijedten kapja fel megütött arczát a szegény zsidó. Az utca kölyke már az utca tulsó feléről mutat neki függét és röhögve ordítja feléje: Mach mores, Jud'!

Olga.

— Elbeszélés. —

Irta: Krausz Fülöp.

Egy alkalommal Oszkár tépelődő gondolataival még este is a parkban maradt, midőn az éj sötétjében a távolból suttogó hangok ütötték meg fülét. A park egyik lugasából pedig elfojtott kaczagást vélt hallani. Eleinte azt hitte, hogy felesigázott képzelete üz vele szeszélyes játékot és anélkül, hogy a suttogásra tovább is figyelt volna, folytatta útját. De szíve mégis ellenállhatatlanul azt sugallta neki, hogy lépteit a lugas felé irányítsa, melyből női nevetés hallatszott ki. Lassan, óvatosan közeledett a lugas felé, vigyázva széjjel-választotta a galyakat, de alig pillantott a csak az imént a felhőkből kibujt hold halvány fénye mellett a lugas belsejébe, velőtrázó sikoltásban tört ki és eszeveszetten elrohant. Rettenetes düh és kétségbeesés szállotta meg, miként furiáktól üldözve rohant, rohant minden czél nélkül, csak egy rettenetes kép, mely ereiben megfagyasztotta a vért, lebegett a szeme előtt: menyaszszonyának képe a katonatiszt karjaiban...

Hónapok multak el. Olga sürgette a menyegzőt; kész volt hitétől megválni és Zenóval megesküdni. Utóbbi azonban mindig kereset és talált különféle ürügyeket és kifogásokat, csak hogy ígérte ne keljen beváltania és különben is egyre jobban elhidegült Olgától, amit ugyan ez örült szerelmében észre nem vett, de az öreg Lewinsky éles szemét ki nem kerülhetett. Egy idő óta látogatásai mindinkább ritkultak, a szenvedélyes szerelmi nyilatkozatokat hideg közöny és tartózkodás váltotta fel. És bár lassankint Olga is kezdte belátni, hogy Zenó az ő szívével kegyetlen játékot üzött, hogy mindama vallomások, melyekben Zenó nem fukarkodott, csak az ő ámitására szolgáltak, annak daczára még szemrehányásokat tett magának Zenója meggyanusítása miatt. De külsőleg is meglátszott Olga kétségbeesése. Szemei beestek, orczái elsapadtak és előbbi pajzán jó kedvét, vidám kedélyét állandó melancholikus hangulat váltotta fel. Atyja szomorú szívvél látta a gyermekében végbement testi és lelki változást és elhatározta, hogy véget vet a gyalázatos játéknak. Már egész vagyont költött a tékozló nemesre, ki mind gyakrabban vette igénybe hitelét. Eddig szívesen adott neki pénzt, mert azt hitte, hogy leánya szerencsése és boldogsága függ tőle. Csak most látta, mennyire élt vissza az orosz tiszt az ő bizalmával és az első kínáló alkalommal felszólította a nemest, hogy tegyen ígérteinek eleget és vegye nőül leányát. Zenó azonban gunyosan a szemébe röhögött és társai kíséretében elsielt, miközben így szólt:

— Olyan szemtelen, nyomorult népséget, mint ezek a zsidók, keresni kell. Ez a nyomorult zsidó itt — és Lewinskyre mutatott — néhány ezer rubelt kölcsönzött nekem és ezért azt akarná, hogy a lányát feleségül vegyem. Ha-ha-ha! Majd megtanítom én ember-ségre ezt az alávaló népséget!

Hangos tetszésnyilvánítás követte Ivanovics e gombra, kiméletlen szavait barátai részéről.

Olga nem volt képes elhinni Zenó hűtlenségét, kiért mindenét feláldozta; hitét és jegyesét. A legforróbb szerelemtől áradozó levelekben figyelmeztette őt a szerelem édes perzeire, megeskette, hogy térjen vissza hozzá. Hiába! Becsülete meggyalázója gunyolódott fájdalom, nevetett kétségbeesésén és nem is válaszolt a levelekre. A bánat, a szégyen és a vőlegényével szemben tanusított hűtlenség érzete azután csakhamar meg is törte a szerencsétlen leányt. Vad fájdalom marczangolta szívét és meg akarta tenni az utolsó lépést: személyesen elmenni Ivanovicshoz és esküje beváltásáért könyörögni hozzá.

Egy este hosszabb lelki tusa után Ivanovics lakására indult, ahonnan azonban azzal utasították el, hogy Ivanovicsot ezredével együtt egy hét előtt Libanba helyezték át. Ez újabb csapás volt reá. De szerelme Zenó iránt sokkal nagyobb volt, mintsem az utolsó kísérletre el nem szánta volna magát, Libanba utazni és ott személyesen felkeresni.

Harmadnapra estefelé érkezett fáradtságos utazás után Libanba. Sötét ködös éjjel volt, hideg esőcseppek permeteztek alá, vad szél süvöltött a kihalt utczákon keresztül. Hosszas kérdezősködés után nagynehezen eljutott Ivanovics lakására, reszketve ment át a fényesen kivilágított termeken és Zenót egy kisebb szobában, kényelmes keretben végignyujtózva találta. Olga hangos sirással vetette magát lábai elé, könyörgőleg kulcsolta össze kezeit és esdve rimázkodott hozzá, hogy mentse meg a szegénytől és váltsa be ígérteit. Bőszülten ugrott fel Ivanovics a keretéről, megvetőleg elrugta lábával és megparancsolta szolgának, hogy távolítsák el a „szemtelen zsidó leányt“ a házból. Erre Olga rettenetes átokra fakadt becsülete meggyalázója ellen és kirohant. Homloka égett, szemei bizonytalanul révedeztek... még egy hely volt hátra számára, ahol sebeit enyhítette... Olga eszeveszontan rohan Liban utczáin keresztül.

Két kikötő, kik örállomásukon voltak, éjfél körül sötét ruhájú nő alakot vettek észre, ki a tengerbe vetette magát. A nő megmentésére irányult fáradozásuk hiábavalónak bizonyult, mert a tenger erősen háborgott. Reggel a tenger a kikötő egy másik oldalán egy nő hullát vetett ki a partra. Mivel a nő ismeretlen volt, a rendőrségre vitték, ahol a nála talált különféle levelek alapján megállapították kilétét és erről táviratilag értesítették atyját. A mélyen lesújtott atya kérésére a holttestet vasuton szállították Varsóba.

* * *

Fekete halottas kocsit vonul végig a város utczáin. Az Olga halottas kocsija volt, mely a temetőbe vitte. Csak egy öreg, görnyedt hátú asszony követte a kocsit, miközben halotti imát mormogott. Az öreg Sára, Olga dajkája volt. A temetőben még aznap egy frissen fel-

hantolt sirdomb jelölte a szerencsétlen leány sirját, ki bűnéért oly keservesen lakott...

Lewinsky bankár nem volt jelen a temetésen. Mi-dön Olga holttestét meglátta, megtébolyodott, tombolt és mindent, ami keze ügyébe esett, tört-zuzott, sőt az utczán is dühöngött, úgy, hogy a hatóság embereinek kellett közbelépniök és az örvöngő bankárt a tébolydába szállítaniok.

Palesztinába vezetem a nyájas olvasót. A leáldozó nap utolsó, tüzes sugarait bocsátja a Libanon egyik ormára és lassanként alkony borul a tájra. Egy szikár, napbarnított férfit látunk, ki egy, a hegység déli lejtőjén épült falu felé tart. Vállain nehéz ekevasat visz. Ekkor egy vándor akad utjába.

— Isten áldjon meg Ciónról, — üdvözli a vándor.

— Áldjon meg téged is Juda hegyéről.

— De miért oly későn a munkából? Igaz, hiszen ma van a menyasszonya halálának napja. A földműves mély sóhajtással elsielt. Valaha a heidelbergi egyetem hallgatója volt, de amióta vágyai, ábrándjai megsemmisültek, mint földműves élt a Libanonon.

Még nem felejtette el hűtlen menyasszonyát, annak tragikus haláláról is értesült barátja, Schill József révén, ki a varsói tébolyda egyik elmeorvosa volt és mint ilyen az örült Lewinskyt is gyógykezelte, de minden siker nélkül, mert a bankárt alig egy év leforgása alatt szintén a halál váltotta meg szenvedéseitől. Az egyszerű, szerény földműves egykori hűtlen menyasszonyának egy elhagyott helyen egyszerű kőből síremléket emelt, melyet mindennapi munkája elvégzése után naponként felkeresett és a melyre egyszerűen csak ezt véste: „Bűnhődés.“

Az egyszerű, igénytelen földművest jól ismerjük: Bingen Oszkár volt.

— V e g e. —

Tamuz 17.

Romban a szentély. Űszköt beléje
Hintett az ellen vaskeze;
Zord sötétséget árasztott fénye
S eltűnt a szentély nemzete...
S eltűnt a szentély is vele...

Elhagyott özvegy megtört alakja
Képe Cziönnek, szenvedő;
Kezében tépett zászlaját tartja:
Fekete, gyászos szemfedő.
Egy csapás rajta egy redő.

S áll ott a bérczen, búsan merengve
Boldog hatalmas éveken...
Egykor nagy Ura féltve szerette,

Megörzé hiven, éberen...
„Mit tevél Uram im velem?“

Ajkát panaszra nyitja az átok:
„Én anya türve szenvedek...
De vajj' Atyátok vigyáz-e rátok
Ó szegény, árva gyermekek,
Kiket oly messze üttenek...“

Vajjon a gólusz megint-e majdan,
Hogy ti valátok vétkezők;
S értetek tölté boszúját rajtam
S vert meg Atyátok... jaj, erőt!
Elveszek im idő előtt...

Érzem, az élet pajzán szökése
Bennem mint czammog csendesen...
S naponként elhal szívem ütése
Míg rémek játszanak velem
S rendre én őket ölelem...

Kisértetes szellemek jönnek:
Tizenkét fiam szelleme.
Feketék... rútak... bűnökben nőnek...
Árnyuk vész terhes fellege...
S elborúl rá az Úr ege...

Júda s te Lévi, legkedvesebbek,
— S mégis a legrosszb nemzedék! —
Mint fogan átka im tibennetek
S gyűlöl az Úr... s még nem elég...
S az éjjel rémes, rút, setét...

Mint robog, száguld tova az élet,
Vajj' mikor tértek meg haza?
Elérem-e én...? Reszketek... félek...
Sötét... rémes az éjszaka...
S felhangzik Júda lágy szava:

„Édes Anyánk, óh! ne gyászolj Cziön!
Végperceidről ne beszélj!
Atyánkat várja, már tiszta a trón...
Már csökken, tűnik a veszély...
Közelg a hajnal, múlik az éj...“

Már tiszta, nemes fiad szelleme...
Már nem rút; fényes tünemény...
Becsüli immár eddig ellene.
Ne csüggedj; örvendj, van remény:
S ott csüggünk Anyánk kebelén...!“

Pozsony.

Mardochai.

A konvertita

Regény.

Irta: Rott Frigyes.

— Németből. —

Délelőtt volt. Valevska grófnő hálószobájában ült a reggelinél. A mig kedvelt italát, a csokoládét szűr-csölte, gyöngéd mosolylyal pillantott dédelgetett macskájára, egy pompás, fekete kandurra, mely vele szemben piros bársony-párnán hevert és inyencz gyönyörűséggel nyaldosta a komorna által aranyszegélyű tálon odanyujtott tejet.

— Izlik-e, Miczi? — kérdezte a grófnő, fejével biccentve a maeska felé.

— Gondolom, hogy izlik — felelt a komorna — s kényeztetve czirógatta az állat fényes bordáját. Az meggörbítette hátát és sajátságos, jólérzést kifejező morgást hallatott.

— Miczuskáknak hál' Isten, áldott az étvágya — folytatta a komorna — s olykor megesküdne az ember, hogy érti a szót, ha a kegyelmes asszony kérdezősködik utána.

— Ne beszélj ilyen istentelenül, Berta — utasította rendre a grófnő — ámbár hát nem lehet tagadni, hogy Miczinek fölötté értelmes pofikája van. Nézd csak azt a remekül esillogó szemét —

Félbeszakították beszédében; egy szolga lépett be s tiszteletteljes letompított hangon jelentette, hogy Anzelmo páter kéreti a kegyelmes asszonyt, méltóztassék őt elfogadni.

— Szívesen látom — válaszolt a grófnő — s keskeny, fehér keze egy intésével adta tudtul a komornának, hogy a reggeli asztalt leszedheti mert az értelmes Miczi is fenéig ellátta már a tejet és bársonymanesával aggodalmasan tisztogatta most szép esillogó bajszát.

Halk kopogás az ajtón s a grófnő barátságos „szabad“ szavára papi viseletben szép, sugartermetű férfi lépett mély meghajlással a szobába. Nesztelen léptekkel, mert a vastag szőnyeg elfogta volna a legnehezebb járás dobaját is, közelített az urnőhöz.

— Áldott jó reggelt kívánok kegyelmes asszonyom, remélve, hogy egészségére vált az éjjeli nyugalom.

— Köszönöm fötisztelendő — válaszolt nyájasan a grófnő s egy közzellevő fotelra mutatott — üljön le s kérem, mondja el hamar, minek tulajdoníthatom e látogatás szerencséjét ilyen szokatlan órában?

Ujból meghajolva eleget tett a pap a felszólításnak, leült s udvarias, könnyedén előrehajlott tartással beszélt.

— Mindenekelőtt a kegyelmes asszonyom hogy-létéről óhajtottam meggyőződni. Tegnap, mint őszinte sajnálatomra értesültem —

— Jelentéktelen főfájás — vágta el a szót a grófnő — amelyről szíves kérdése nélkül talán már meg is feledkeztem volna. Mára, hála Istennek, teljesen elmúlt.

— Hála Istennek — egytértett kenetesen a pap — és most, hogy a földogra nézve megnyugodtam az üzletiekre! Bátorodom átadni a D—k P—y mai számát és kérni kegyelmes asszonyomat, olvassa el ezt a pirossal aláhuzott kishirdetést.

A grófnő fogta az ujságot, melyet feleje kináltak és olvasott:

„Keresztiszülők kerestetnek négy és öt év közötti ritkasép leánya részére.
Értesítést a kiadóhivatal ad.“

A grófnő hangosan olvasta ezt, majd kérdőleg pillantott a vele szemközt ülőre.

— Gondolja fötisztelendőseged?

Anzelmo páter leszegette fejét és pillantását s aztán mindkettőt felemelte megint.

— Meg lévén győződve a kegyelmes asszonyom mély vallásosságáról s nagylelkű áldozatkészségéről, valahányszor egy lelket kell megmenteni anyaszentegyházunknak, nem volt szabad elhallgatnom a most olvasott hirdetést. Bátorodom egyszersmind utalni arra, hogy a látszat szerint egy romlatlan gyermeklelket kell itt az örök üdvösség felé vezérelni. Igazi, a kegyelmes asszonyom gondolkodásához méltó cselekedet volna.

A grófnő ujból elolvasta a hirdetést. „Keresztiszülőt négy és öt év közötti leánya részére“ — persze, született keresztényről szó se lehet akkor.

Anzelmo páter vállalt vont.

— Erre a kérdésre nem tudok felelni, de ha kegyelmes asszonyom parancsolja, kész örömmel szerezem be a legpontosabb értesüléseket.

— Ezt mindenképpen kérem is kellene. Mert ha foglalkozni kívánunk a dologgal, sőt csak szemügyre kívánjuk venni azt, úgy elsősorban a világosság nélkülözhetetlen.

— Igaz, kegyelmes asszonyom, szent igaz; de hogy zsidó gyermekről van itt szó, amely felvételre vár az egyedül üdvözítő anyaszentegyház kebelébe, az egyszerű kétségtelen!

— Ennek persze nem mondhatok ellent; de ismételnem kell, hogy amennyiben foglalkozni kívánnék a dologgal, világosan kell látnom minden figyelembe veendő körülményt. Fötisztelendőseged nemde egy ismer engem, hogy a télmunkának esküdt ellensége vagyok.

Tiszteletteljes mosolylyal helyeslést bölintott a pap.

— Ha minden katolikus annyira teljes szívéből csüngne a valláson, bizonynyal jobban állana szent ügyünk.

— Magam is azt hiszem, s ép ezért a jelen esetben is hű akarok maradni elveimhez. Ha a gyermek szülői zsidók és zsidók maradnak, a keresztanya tisztére csak oly feltétellel vállalkoznám, hogy a szülők lemondanak minden jogukról, aminek ellenében viszont kötelezném magam, hogy a gyermeket nem esupán felneveltetem, de távolabbi jövőjéről is gondoskodom.

(Folytatása következik.)

H I R E K.

Fényes esküvő folyt le folyó hó 8-án Maros-Ludason, aberezes haza eme egyik igen jelentékeny orth. hitközségében.

A M. Zs. szerkesztőjének, a nagyvárad orth. zsidó iskolák igazgatójának, *Gábel* Jakab unak fia *Izidor* e napon kelet egybe *Hirsch* Adolf marosbogáti bérlő kedves, nagyműveltségű leányával, *Ibolykával*.

Az esketést a marosludasi főrabbi *Stern* Géza végezte.

A lakodalmon jelen voltak a *Hirsch* és *Gábel* kiterjedt családok tagjain kívül az Erdélyi zsidó társadalom kiváló tagjai közül számosan, ugyszintén Nagyváradról is számosan vettek részt *Gábel* Jakab családi ünnepélyében.

Hogy a fényes lakoma folyamán a szebbnél-szebb pohárköszöntők dioré thórával fűszerezve, hangzottak el, fölösleges megemlítenem.

E felköszöntő beszédek közül kivált *Weisz* J. Miksa uré, a nagyvárad hitk. iskolaszéki elnökeé, aki a völegény édes atyjának országra szóló tevékenységére és a zsidó szellem terjesztése körüli ténykedésére, mint a fia által követendő fénylő példára mutatott rá. Gyönyörű szépen beszélt *Kohn* Henrik a M. Zs. munkatársa, a völegény sógora is. Egyenesen fenomenális volt az a szívekig és vesékig ható beszéd, melyet a völegény apja tartott. Egy félórán át fejtette az illusztris szónok a zsidó házasság szent feladatait, kötelességeit és tartalmát, kimutatván a fényes szonoklatban azt, hogy erkölcs vallásosság nélkül nincsen, hogy azt amit ilyennek látunk, az csak külszin, csak amolyan gyökér nélküli fa, mely az élet viharai közt meg nem állhat. Több mint 300 üdvözlő sürgöny érkezett az ország minden vidékéről és számos sürgöny a külföldről is.

Rusznák Vilmos.

A meturgeman-ember véleményével nem szoktunk számot vetni: az ilyen vélemények tucatjával telnek mindig a tucatfejekből. Miért gondolna a meturgeman-ember tisztességeset, ha ugyanazzal a fardtsággal gondolhat valami tisztességtelent is?

Bizalmunkat fejeztük ki a kultuszügy jelenlegi vezetője iránt s aréképét adtuk olvasóinknak a meturgeman-ember hazug karrikatúráival szemben. Lapja legutóbbi számában egy bukfcenet vártunk ezért a meturgeman-embertől: és a meturgeman-ember bukfcenét hányt, a legszebbek egyikét minden bukfcenei közül. Kétszer végig olvastuk önmagának szóló üzenetét, hátha érdemleges dolgot is rejteget: de efféle a meturgeman-ember, mióta ismerjük, nem hordott még tarisznyájában soha. Bizonyítékok helyett régen megcáfolt, de új vakmerőséggel megint felhozott állítások, — melyekkel egyébként más helyen foglalkozunk — érvek helyett szitkok, az okfejtés éle helyett bunkó: ez egyszersmind a hírlapírói iskola is, melynek hiányát a meturgeman-ember szemünkre lobbantja.

És mi szívesen megvalljuk, hogy lapunk nem él a budapesti zsmnalisztika hasznos trükkjeivel, melyeket a meturgeman-ember régen ellesett, hivatalos publicisták se vagyunk: ámde dr. K. nem várja azért a fémljelzést egy tizedrangú ujságirótól. A meturgeman-embert egyébként érdemes biztatni, folytassa ernyedetlenül stílgyakorlatait, s a neolog sajtó előnyére talán behatol majd idővel a syntaxis rejtelmibe is.

Könnnyü nekik. Az ő felekezeti bíróságokra — dicsekednek a neológ táborban — csak ritkán van szükség, és ügyeit mindig simán intézi el. Könnnyü nekik! Az orthodoxia nem tart, nem tarthat, és ha tehetné, sem tartana agent provokateuröket a neológ táborban. Orthodox ember az ő községeikben nem exisztálhat, mert vallásbeli szükségleteit ott nem elégítheti ki. És ha mégis van oly helyen, hol ők dominálnak, igyekszik magát tőlük szeparálni. Ők tehát mind, hogy ugy mondjam, hitű neológok. Táboruk homogén. Ellenben az orthodoxia úgy járt, mint Izrael Egyiptomból való kivonulásakor, V'gám érev ráv óló itam, sok gyülevezs népesség költözik vala velük. Emberek, kiknek az orthodoxiához semmi közük, kik meggyőződésük költségeit másokkal megfizettetni, és meggyőződésüket másokra ráerőszakolni akarnak. Ebből az érev ráv-ból kerülnek ki a neológia agent provokateurjei. Ezek az elemek „tüskékké váltak a szemünkben, és csalánná az oldalainkon.“ Ezek azok, kik folyton szitják a vizsályokat, kik a felekezeti bíróság ítéleteiben soha meg nem nyugosznak, kik mindig a hatóságok nyakára járkálnak, (meg vagyok győződve, hogy Nyitrán a vizsályok eme ő fészékében, most a hitközség szétválása után meg fog szünni minden vizsály és beadványozás) kik azt tették feladatukká, hogy autonómiánkat és biráskodásunkat kompromittálják.

Meg azután könnnyü nekik! Ők a negáció emberei, őket nem köti semmi tilalom, sász üposzkim, sulchan aruch nekik nem léteznek. „Csekélységek“ mikért nálunk a hitközségi alkalmazottat el muszáj csapni, náluk igazán csak csekélységek. Honnan származna náluk a vizsály? A vallásos élet iránt teljesen indifferensek. Minden vezető emberük különös isteni kegyelemből inspirálva van a vallás és szabványainak önkényes interpretálására. A nyáj pedig pásztoraít vagy követi, vagy nem követi, de nem törődik velük. Ha azután mégis előáll valami differencia, ügyeket simán intézik el. Hogyne! Eltekintve attól, hogy differenciák soha elvi, de mindig pénzkérdés körül forognak, mikor halashikus nagyságokból alkotott jeles jury-bészdinjek előtt az egyházjogban jártas egyének allegálnak! Hja, könnnyü nekik, de nehéz a becsületes embernek!

Herczl Sámuel.

Felsült egyesítési kísérlet. Neológ vérokonaink hitközségünkben is utóbb azon törekedtek, hogy minket hálójukba kerítsenek. A rábeszélések és igéretök özönével próbálták bennünket megkörtömykezni, de igyekeztük hajótörést szenvedett, Fránk Ignác ur

szikla szilárd meggyőződésén. Ő, ki hitközségünknek fennállása óta az elnöke, melyet bölcsen, tapintattal, lelkiismeretesen, a legnagyobb odaadással és buzgalommal vezet, nem engedett a hithűség védfalain a legkisebb rést sem ütni. Kiadták azt a jelszót, hogy legalább az iskolákat egyesítsük, óvatos elővigyázó elnökünk átlátott a szitán, ennek a visszautasítását is kivitte, helyesen megokolván ezt azzal, hogy a míg teljesen különvalva vagyunk, békében élünk, de ha csak egy téren is egyesülve leszünk, folytonos harcoknak nézünk elébe. Erre megint a neológ iskola tanítói keztek házról-házra jární aláírási ivekkel, azzal igyekeztek az orth. iskolás gyermekek szüleit megnyerni, hogy tetemesen lefogják szállítani a tandíjat. Erre elnökünk iniciatívájára kimondta hitközségünk, hogy már most bevezeti a teljes ingyen oktatást.

Kiskunfélegyháza.

Mevászér.

A szombat érdekében. Ismét felhívjuk hitű kereskedőink figyelmét arra, hogy üzleteikben esetleg üresedésbe jövő állásokról adjanak értesítést a dunántúli „Mochsike hadász“ egyletnek, Lebovics Simon — Csorna — címen. Azok díjtalanul evidenciában tartják a szombat és ünnepeket megtartó alkalmazottat és alkalmazást keresőket. A bejelentéssel nemcsak hogy közvetítési díj nélkül kapják a szükséges alkalmazottat, de ezenfelül lehetővé és elérhetővé teszik, hogy a hitet megtartó segédek hamarabb nyerjenek alkalmazást.

Oroszországi hírek. A napokban a voroneshi kézműparosok panaszát tárgyalta az államtanács. A voroneshi kézműhivatal ugyanis évek óta fokozott mértékben adóztatja meg a zsidó kézműveseket szemben a más vallásúakkal és ellenére a törvény világos rendelkezéseinek, mely kifejezetten statuuálja az adózás egyenlőségét iparagra és felekezetre való tekintet nélkül. A törvény megszegésével Voroneshben odafejlődött a helyzet, hogy a zsidó kézművesek, a kik egyhatodát teszik a helybeli összes kézműveseknek, maguk fizetik a kézműadó — felét. Minthogy az államtanács teljes ülésében sem a panaszos, sem a panaszlott kézműhivatal álláspontja nem tudta elérni a többséget, a kérdés az igazságügyminiszter véleményezése alá került. — Eredeti ítéletet hozott a *kiewi* békebíróság egy *Friedmann* nevű zsidó ember és keresztény háziura perében. Az októberi pegrém idején ugyanis a huligánok pusztítást vittek végbe az épületen s a tulajdonos ekkor kártérítésre perelte *Friedmann*t azon a címen, hogy a dülást ő okozta *zsidó voltával!* A békebíróság 204 rubel kártérítésben marasztalta *Friedmann*t. — *Finnországban* mind nagyobb mérveket ölt a zsidók kiutasítása s az intézkedéseket oly kiméletlenül fogantositják, akár Romániában. *Brandes* György, a dán kritika vezető szelleme, a ki zsidó létére gyakran tanúsított tüntető közönyt hitsorsosai iránt, most a koppenhágai Politiken-ben cikket ír a finnországi zsidó kérdésről s azt mondja, hogy a zsidók helyzete csak *Bobrikov* kormányzata idején volt némileg türhető. A despota nem tett különbséget finn és zsidó közt:

emberesebb volt tehát, mint a finn szenátus. — *Tolmacov*, Odessa kormányzója, a kinek humánus és zsidóbarát magatartásáról már megemlékeztünk, újabban erélyesen állást foglalt a kóserhus tervbevett nagyobb megadóztatása ellen. Az adó már jelenleg is 25 kopek fontonkint, további felemelését a szegényebb lakosság nem bírná el. — *Kusel* *Pinkász lutzki* zsidó mészáros az a vád terheli, hogy mérgezett hús áruba bocsátásával gyilkossági kísérletet követett el *Svidiovszki* rendőrfőnök ellen. *Kusel* köztisztletnek örvend mint tisztességes és békeszerető polgár, a ki a tárgyalás adatai szerint a forradalmi mozgalmakról még csak halvány sejtelemmel se bírt. *Svidiovszki* ismeretlen okokból tényleg rosszul lett a *Kuseltől* vásárolt hús élvezete után, de kizárt dolog, a vádolt részéről bármí szándékosság, mert *Kuselnek* *Svidiovszki*val és a rendőrhatalósággal soha dolga nem volt. Ily körülmények közt az elsőfolyamodású hadbíróság *Kuselt* felmentette. Az államügyész felebbezése folytán azonban a zsidó mészáros a *kiewi* másodfoku bíróság elé került, mely a rendőrség gyanúját alaposnak találta és a vádlottat 10 évi kényszermunkára ítélte. — *Déloroszországban* számos zsidó kolónia áll fenn, mely ugy jóléténél, mint zsidó földművessége derekasságánál fogva mintául szolgál messzi vidéknek. Ősi kiváltságok birtokában a telepítvényezés mindig mentek maradtak a közigazgatás zaklatásaitól is. Ezeket a koloniákat most megsemmisítő csapás érte egy jégzivatar alakjában, mely *Jekaterinoslaw* egész környékét feldulta. A gabonatermés teljesen elpusztult, a vihar gyökerestül forgatta ki a fákat, a java virágzásban levő szőlők teljesen tönkre mentek. A jégkár ellen való biztosítást *Déloroszországban* nem ismerik s így a zsidó földművesség a szó szoros értelmében koldusbotra jutott. *Pétervárt* és *Odessában* segítő-akciót indítottak a csapástól sujtottak érdekében.

A zsidó faj hosszúéltűségéről értekezik *Commons* John k., a wiscontini egyetem tanára „Az Egyesült Államok emberfajai és bevándorlói“ című legújabb művében. Magas születési arányánál, esekély halálozási arányánál, s hosszú élettartamánál fogva a zsidóság éppen annyival mulja felül az átlagot, a mennyivel a néger annak alatta maradt. E két faj alkotja a két szélsőséget az amerikai népfajok életképessége terén. A tünemény okát *Commons* a bevándorlott zsidók életmódjában találja, melyet a vallási törvény határoz meg. Vegyünk, ugymond, száz száz fontyi két gyermekcsoportot ama szülöttek közül: az egyik csoport zsidó, a másik egyenlően válogatott Amerika valamennyi egyéb népfajából. Ellenére a társadalmi különbségeknek, melyek a második csoportnak kedveznek, azt fogjuk látni, hogy a következő negyvenhét éven belül elhalt az amerikai gyermekek fele, holott a zsidó gyermekek első fele csak *hetvenegy év* alatt halálozik el. *Commons* tanár vizsgálódásai csupán a bevándorlott zsidókra vonatkoznak s az európai tapasztalatok nyomán fel kell tenni, hogy mentül több szokását veszik fel új hazájuknak s mentül inkább eltávolodnak a zsidó hagyományoktól, annál jobban megközelítik előképeiket élettartam dolgában is. Példa erre a németországi zsidóság melynek születési számaránya *kisebb* már a németekénél.

Szerkesztői üzenetek.

R. M. Eperjes. A beküldött munkákat nem közölhetjük. Irálya ugy szép és jó, de nem realizálós, valószínűtlen. A zsidó viselkedés, nem ezidőkhöz méltó — profán. Más tárgyat kérünk.

Több munkatársainknak Elnézésüket kérjük, de munkával túl elhalmozva vagyunk, pár nap múlva gyógyfürdőbe megyünk, sok sürgős hivatalos dolgot vagyunk kénytelen elintézni. Nem is olvashattuk még át a beküldött munkákat, mihelyt ráérünk, kiválogatjuk a közölhetőket és kiadjuk.

A. S. Helyben. A Lueger nyelvén megjelenő szennyesselem nem foglalkozunk. Tudja mit mondott egyszer a híres „divré rás”, kinek hitközségének elnöke szemrehányást tett, mert egyik-másik balboszt elkövetett vétkeiért a nyilvános szónoklatában kiméletlen módonban név és elkövetett bűn megnevezéssel szokta megszegyíteni, tehát kérdezte, hogy miért nem követi a többi nagy rabbi példáját, kik ily esetek alkalmával, a gáncsolandó esetekre vonatkozó példákat szokták felhozni a szentírásból és midrásokból, az illető kire vonatkozott, már megértette a czélzást; erre a nagy Gaon indignálódva azt felelte: „Mit, ily aljasokat én egy poszikba, midrásba állítsam be? Hiszen egy dízno ől is tul jó nekik.” Mi sem adhatunk ily piszoknak helyet lapunkban. Hiszen jól tudja, hogy a karaván halad, daczára annak, hogy a négy lábú... száját — tájta.

Győrszigeti és győri aut. orth. izr. hitközség iskolaszéke.
29/1908. szám.

Pályázati hirdetés.

Iskolánkban nyugdíjaztatás folytán tanítói állás megüresedvén, annak betöltésére pályázatot hirdetünk. Javadalmazás a hitközség pénztárából 900 korona évi fizetés és törvényesen az államtól kérelmezendő 300 korona fizetés kiegészítés. Felhívjuk a pályázni óhajtok, hogy szabályszerűen felszerelt kérvényüket f. hó 31-ig nálam nyújtsák be.

Különös súlyt fektetünk a héber tantárgy alapos tanítására.

Győr, 1908. július 7-én.

Schwarz Izidor
iskolaszéki elnök.

Megjelent:

Mória.

Elmélkedések sat. az összes szombatokra és ünnepekre. Zsidó családok és az érettebb zsidó ifjuság számára sat. (Magyar nyelven)

Második füzet. Niszántól Ros-hasonóig.
84 oldalnyi tartalommal.

Kapható egy korona beküldése ellenében, Zsidó Irodalmi Szemle című 16 oldalú kiegészítő melléklettel együtt, a szerzőnél:

Fischer F. rabbi Dévaványa.

Tauber Adolf Budapest

ORTHODOX כשר VENDÉGLŐJE

Rombach-utca 16. sz. Elismert budapesti lelegegánsabb orthodox étterem
Kitünő konyha ☐ Pontos kiszolgálás ☐ Kitünő borok

A kaszort illetőleg a budapesti főtisztelendő orth. főrabbi szolgálat felvilágosítással.

Vidéki vendégek számára új berendezésű elegáns tágas VENDÉGSZOBÁK állanak rendelkezésre. Villamos világítás. Mérsékelt árak.

Neuwald Illés utca, VIII., Üllői-ut 48.

SCHILLERS. ÉS I.

Budapest, IV., Királyi Pál-utca 12 sz.

Óra, arany-, ezüst- és ékszeráru-készítők.

Præcis munka.

Elismert szolid árak.

Arany, ezüst és drágakő beváltás teljes értékben.

Ezen lapra hivatkozók 5% árengedményt kapnak.

Papír, író, rajz, iskola, festő és tanszerek valamint
levél-, csomagoló- és lemezpapírok
nagy választékban.

Látkepés levelező-lapok és gyűjtőkönyvek.

KOHN SIMON

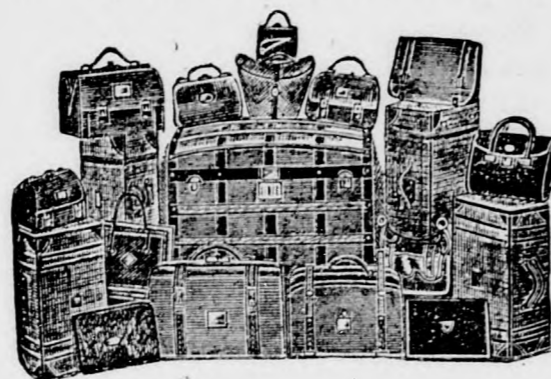
papír és szivarkahüvely-különlegességek raktára.

VIII. József-körut 10. sz.

Üzleti és jegyzőkönyvek raktára. — Nyomtatványok
valamint könyvkötészeti munkák felvétetnek. —
Francia és egyiptomi hüvelyek nagy választékban.

Papek József Bőrönd és Bőráru
Specialista

Budapest, VIII. Rákóczi-ut 15.

Utazási cikkek, bőröndök rendkívül nagy
választékban, olcsó szabott árakban.

Árjegyzék bérmentve.

MAGYAR ZSIDÓ

ORTH. ZSIDÓ FELEKEZETI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT
MEGJELENIK KÉTSZER HAVONTA

□ □ □ □ SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL □ □ □ □
BUDAPEST, VI., EÖTVÖS-UTCZA 19.

Előfizetési díj: Egész évre 12 korona. Fél évre 6 korona.

□ □ □ □ SZERKESZTIK ÉS A SZERKESZTÉSÉRT FELELŐSEK:
GÁBEL JAKAB és HARTSTEIN LAJOS

Hirdetéseket elfogad a kiadóhivatal megállapodás szerint.

A modernizmus.

(Dr. K.) A német irodalom frappirozta ebben a szóban az *európaiság* újabbkori eszméjét s kifejező képességénél fogva-e, vagy csupán jobb megjelölés hiányában, az elnevezés mihamarabb kapóssá vált, jelentését számos tapasztalat tisztázta s ma a modernizmus hívei és ellenségei, mondhatnók, teljesen azonos értelemben élnek vele. Tudjuk, hogy *viharjelzés és hadüzenet* ez az elméletkigondolta szó: az emberi vágyak kalandorútjának egy csillagoló nagy viharát jelzi napjainkban s a lelki és testi erők végső kihasználásával üzen hadat mindannak, a mi apáinkról reánk maradt hagyomány, kipróbált évezredek erkölcs és leszármazatáink által csontjainkba avatott ősi meggyőződés. De hadat üzen a modernizmus a megtámadhatatlannak is, melyen sem a szellem tapogatózása, sem a nyers erőszak öklelése nem fog: szélmalom-harczba száll magával a vallással sőt *felváltani igyekszik azt*.

A XVIII. és XIX. század tudományos és gyakorlati vívmányai egy nagyvási hóbot betegévé tették az emberi elmét: a gyöngéfényű, a tulajdon lépéseink elé is gyéren világító ész bírájává akart lenni fajunk rendeltetésének és az isteni kinyilatkoztatásnak. A tudomány hypothetikus észleleteivel és következtetéseivel czáfolta a szentírás örökérvényű ígét s ujjongott a felfedezésnek, hogy Isten a világot nem teremthette hat nap alatt, mert hiszen ugy-e, mivé lenne akkor a geologia? — A lélektan s a néprajz gyanus eredményeit átjászották a vallás terére és megmutatták, hogy mitoszok világa a hit s költemény minden, a mi az érzékek ellenőrzése alá nem esik. A szabad gondolat ennek ellenére hű volt legalább önmagához mindaddig a míg megmaradt nyílt atheistának: számolhattunk vele mint az emberi szellem egy eltévelyedésével annyi más eltévelyedése közt, melyről vallástörténetünk

emlékezik. Körtünetek, akár egyeseken jelentkeznek, akár egész népeken és korszakokon, lehetnek mélyen leverők, de az emberi nem jövőjét, boldogulását és reményeit nem érintik. Az athizmus tudományos hetvenkedéseit mindig elnémitotta a sziveknek egyetlen naiv érve, az, melyet a világi sikerek legdiadalmasabb hőse is odavetett egykor a párisi akadémiának. Bonaparte Napoleont vitte Egyiptomba a hajó, s a fedélzeten ült valamelyik este kedvelt tudósaival, akik óra hozsant fejtegették, hogy Isten nem létezhet. A bölcsélet legélesebb fegyvereivel bizonyították a tételt, s azt hitték, derekas munkát végeztek. „Jól van uraim, jól, — mond Napoleon és felnéz a délszaki csillagokkal szikrázó mennyboltra, — de hát *ki csinálta azokat odafönn?*”

A modernizmus azonban nem állott meg az egyszerű istentagadásnál.

Egy fensőbb rendeltetés érzését belé nem fojthatta az emberbe, sőt kezdetben hirdett materialista elvei mintha szitották volna még a lelkek lángolását a földi valóságoknál maradandóbb valóságokért.

És mostanától a bábeli torony tervelőinek távlata csalogatta a modernizmus prófétáit, hogy vakolattal építkezzenek belé az égbe, ahonnan a hívó Ábrahám sátra alá maga szállott le az Ur. Egy dolyfős emberi kinyilatkoztatást léptetett a vallástalanság az isteni kinyilatkoztatás helyébe: *hogy van ugyan egyéni életünket meghaladó hivatásunk, de ez a hivatás a földhöz köt bennünket s az emberiségnek a tökélyig való fejlesztésében éri célját*. A vallási dogma hangján e czél szolgálatába parancsolja a modernizmus a követők minden cselekvését a teljes önmegtagadásig és önfeláldozásig. Az emberiség erkölcsi, szellemi és anyagi *magaskultúrája* az az ujkori bálvány, melyet a modernizmus Isten helyébe felállít.

„Faragott képet ne csinálj magadnak, hogy azt imádjad!”